

**ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

**"Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας στην περίοδο της
οικονομικής κρίσης και η συμβολή της στην απασχόληση. "**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΕΛΕΜΕ ΜΑΡΙΑ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή

**Μωυσίδης Αντώνιος, Καθηγητής του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής
Παντείου Πανεπιστημίου Επιβλέπων**

**Μαρία Κορασίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής
Παντείου Πανεπιστημίου**

**Μαρία Μητροσύλη, Επίκουρη Καθηγήτρια Τμήματος Διοίκησης Μονάδων
Υγείας και Πρόνοιας ΤΕΙ Αθηνών.**

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2012

Copyright © Μαρία Τελεμέ 2012.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

*Στους γονείς μου, Ιωάννη και
Φωτεινή και στην αδερφή μου, Χρυσούλα.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....σελ 6

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1)Εισαγωγή.....σελ 7-11

2)Κοινωνική Οικονομία

2.1 Ορισμός Κοινωνικής Οικονομίας.....σελ 12-13

2.2 Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας.....σελ13-14

2.3 Σύντομη ιστορική αναδρομή του φαινομένου της Κοινωνικής Οικονομίας
.....σελ 14-17

2.4 Τρίτος Τομέας και Κοινωνία των Πολιτών και ο ρόλος τους στην Κοινωνική Οικονομία.....σελ 17-21

2.5 Οι κοινωνικές επιχειρήσεις.....σελ 21-23

2.6 Πώς επηρεάζει η κοινωνική οικονομία την απασχόληση.....σελ 23-25

2.7 Πολιτικές απασχόλησης σε ελλαδικό χώρο.....σελ 26-28

2.8 Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για Κοινωνική Οικονομία.....σελ 28-30

2.9 Ο Τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα.....σελ 30-35

2.9,1 Γενικά.....σελ 30-31

2.9,2 Προβλήματα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα.....σελ31-33

2.9,3 Το Κοινωνικό Θεσμικό Κεφάλαιο στην Ελλάδα σήμερα.....σελ 33-35

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

3)Μεθοδολογίασελ 35-36

4)Το Κοινωνικό Παντοπωλείο Αθηνών.....σελ 36-38

4.1)Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Κοινωνικού Παντοπωλείου Αθηνών ..σελ 38

4.2) Οι Πολιτικές Απασχόλησης στο Κοινωνικό Παντοπωλείο.....σελ 38-39

4.3) Οι ωφελούμενοι του Κοινωνικού Παντοπωλείου Αθηνών και τα κριτήρια επιλογής τους	σελ 39-40
4.4) Τα δικαιολογητικά εγγραφής και οι υποχρεώσεις των ωφελουμένων.....	σελ 40-41
5) Ο Κοινωνικός Πολυχώρος «ΦΩΛΙΑ».....	σελ 41-45
5.1 Γενικά για τη «ΦΩΛΙΑ» και το έργο της.....	σελ 41-43
5.2 Πηγή συνδρομής και ενισχύσεις της «ΦΩΛΙΑΣ».....	σελ 43-44
5.3 Απόψεις και γνώμες των μελών της «ΦΩΛΙΑΣ».....	σελ 44-45
6) Το Κοινωνικό καφενείο «Παγκάκι».....	σελ 45-53
6.1 Γενικά για το «Παγκάκι» και τον τρόπο λειτουργίας του.....	σελ 45-47
6.2 Περιγραφή του Αστικού Συνεταιρισμού «Δρόμος» που ανήκει το «Παγκάκι» σύμφωνα με το καταστατικό του και τις αρχές που το διέπουν.....	σελ 47-49
6.3 Η ιδιαίτερη κοινωνική δράση του «Παγκακίου».....	σελ 49-50
6.4 Το πρώτο διάστημα λειτουργίας του κοινωνικού καφενείου.....	σελ 50-51
6.5 Οι συνθήκες εργασίας σε μια κολεκτίβα όπως το «Παγκάκι».....	σελ 51-53
7) Επίλογος.....	σελ 53-57
8) Πηγές- Βιβλιογραφία.....	σελ 58-61
9) Ξένη Βιβλιογραφία- Πηγές.....	σελ 62-63
10) Αγγλική Περίληψη -Abstract-keywords.....	σελ 63-65

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διπλωματική εργασία με τίτλο «Ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας στην περίοδο της οικονομικής κρίσης και η συμβολή της στην απασχόληση» έχει σκοπό να αναδείξει τη συμβολή της κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση κατά την τρέχουσα οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται αρχικά το φαινόμενο της κοινωνικής οικονομίας, με την έννοια του, πώς θα μπορούσε να προσφέρει σε ότι σχετίζεται με την απασχόληση των ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες όπως πχ άνεργοι κα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η αλλαγή στο εργασιακό πρότυπο στις μέρες μας και το πώς αυτή επηρεάζει την κοινωνική- οικονομική κοινωνία στο σύνολό της και εάν οι οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας μπορούν δυνητικά να παρέμβουν σε αυτό. Επίσης, παρουσιάζεται το φαινόμενο της κοινωνικής οικονομίας στο νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ αλλά και της χώρα μας. Μελετήθηκε επίσης το κοινωνικό έργο που προσφέρει η κοινωνική οικονομία εν γένει και οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται μέσα από τη δράση της κοινωνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό παρουσιάζονται και οι συνθήκες εργασίας και τα πρότυπα που υπάρχουν σε οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας που προσφέρουν θέσεις εργασίας σε άτομα ευπαθών ομάδων ή άτομα που γενικά εργάζονται επαγγελματικά στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, π.χ. επιστημονικό προσωπικό κα.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται εκτενώς οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας, όπως π.χ. η «Φωλιά» ή κοινωνικό παντοπωλείο αλλά εξάγονται και συμπεράσματα σχετικά με το ζήτημα της εργασίας μέσω της έρευνας στον τομέα της κοινωνικής επιχείρησης «Παγκάκι». Ολοκληρώνοντας παρουσιάζονται γενικά συμπεράσματα στο τι ενδεχομένως μπορεί να συμβάλλει το φαινόμενο της κοινωνικής οικονομίας στην απασχόληση στη χώρα μας την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Λέξεις-κλειδιά: κοινωνική οικονομία, οικονομική κρίση, απασχόληση, ανεργία, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, κοινωνική επιχείρηση.

1)Εισαγωγή

Στις μέρες μας που χαρακτηρίζονται από κοινωνική και οικονομική κρίση εύλογο, θα ήταν να αναζητήσουμε λύσεις και τη χρυσή τομή στον τρίτο τομέα και τη μέση οδό, στον τομέα δηλαδή της κοινωνικής πολιτικής και ειδικότερα στην κοινωνική οικονομία . Η συνεχιζόμενη χρηματοοικονομική κρίση γίνεται όλο και περισσότερο απειλή για τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες. Επιβαρύνει το πολιτικό κλίμα εντός των κοινωνιών και μεταξύ των κυβερνήσεων. Αναζωπυρώνει εθνικές προκαταλήψεις ανάμεσα στους λαούς οι οποίες θεωρούνταν από καιρό ξεπερασμένες και δυσχεραίνει επίσης τη συνεννόηση μέσα στις ευρωπαϊκές κομματικές οικογένειες. Η κοινωνική οικονομία προσφέρει κοινωνικό έργο και δυνατότητες στην απασχόληση, που χωλαίνει στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε με την ραγδαία αύξηση της ανεργίας και όχι μόνο, ταλανίζοντας το κοινωνικό σύνολο . Η οικονομική κατάρρευση που βιώνουμε αποτελεί την απόρροια μιας ολοκληρωτικής κατάρρευσης αξιών και ιδεών αφού η κοινωνική κρίση που διανύουμε είναι εμφανής εδώ και αρκετά χρόνια όχι μόνο στην χώρα μας αλλά γενικότερα στον ευρωπαϊκό χώρο η οποία συν τω χρόνω αποσαθρώνει τις παγκόσμιες και κοινωνικές δομές.

Οι σημαντικότεροι λόγοι αυτής της κατάρρευσης φαίνεται να είναι η εγκατάλειψη των αρχών της συλλογικότητας και του κοινοτικού πνεύματος, δηλαδή των κάποιων βασικών στοιχείων της δόμησης του πολιτισμού μας. Η συλλογικότητα έχει αντικατασταθεί από την ιδιώτευση ,την υποκειμενικότητα ,την ατομικότητα και τον εγωκεντρισμό. Με τον τρόπο αυτό η κοινωνία χάνει τη συνοχή της και αυτοδιαλύεται σε ένα σύνολο συγκρουόμενων ατόμων. Το εγώ αντικαθιστά το εμείς και το είμαι αντικαθίσταται από το έχω και έτσι οι κοινωνίες μας από κοινωνικές μετατρέπονται σε εξατομικευμένες, φθείρονται και εν κατακλείδι καταρρέουν. Στις κοινωνίες του δυτικού ευρωπαϊκού χώρου η ειρηνική σχέση και συμβίωση ομάδων με κοινωνικές πολιτισμικές και οικονομικές διαφορές στηρίζεται στο αμοιβαίο υλικό συμφέρον που όταν αυτό παύει να υπάρχει για λόγους κυρίως οικονομικής δυσπραγίας , που οφείλεται σε οικονομική ύφεση κυρίως, η κοινωνική ειρήνη παύει να υπάρχει.¹

¹ Μάνος Δανέζης "Η εσωτερική μας αναμόρφωση η μόνη διέξοδος από την κρίση " Άρθρο Ιανουαρίου 2012 από το περιοδικό "Forma".

Η σημερινή οικονομική και κοινωνική κρίση έχει αναλυθεί από πολλούς διανοούμενους όπως οι Τόφλερ², Μαρκούζε³, Νέγκρι⁴. Σε ένα βιβλίο του καθηγητή Στράτου Θεοδοσίου⁵ που γράφτηκε το 2005 αναφέρει πως το σοκ των ραγδαίων οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων και αλλαγών θα πλήξει κυρίως εκείνες τις ομάδες που θα αντισταθούν στο να υιοθετήσουν έναν διαφορετικό τρόπο ζωής που επιβάλλεται από την οικονομική δυσπραγία. Έτσι, φαίνεται πως προκειμένου να ξεπεραστεί η παρούσα οικονομική κρίση αλλά και κοινωνικοπολιτική αναταραχή που πηγάζει από την ίδια την κρίση, θα πρέπει να υλοποιηθούν μια σειρά από ριζοσπαστικές, διαρθρωτικές, κοινωνικές και πολιτικές παρεμβάσεις.

Αυτή τη πολύ δύσκολη περίοδο που διανύουμε πρέπει να κατανοήσουμε, ότι το νόημα της ζωής κρύβεται πίσω από την έννοια της ψυχικής και ανθρώπινης σχέσης μας με τους άλλους ανθρώπους που ενδέχεται να είναι και άτομα με πολλαπλές ιδιαιτερότητες πχ ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Θα πρέπει λοιπόν να υιοθετήσουμε αξίες όπως η αλληλεγγύη αισιοδοξώντας πως η λύση θα δοθεί από μια νέα κοινωνική πραγματικότητα που θα έχει ως κέντρο της τον άνθρωπο.

Στην ανωτέρω προβληματική εντάσσονται οι ενέργειες στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας όπως πχ οι κοινωνικές επιχειρήσεις οι οποίες ως βασικό στόχο δεν έχουν το κέρδος αλλά το κοινωνικό όφελος. Ως επιχειρήσεις στην λειτουργία τους ενέχεται επίσης και η οικονομική συναλλαγή η οποία πραγματοποιείται με σκοπό τα κέρδη τα οποία προκύπτουν να κατανέμονται στα μέλη της εκάστοτε κοινωνικής οργάνωσης, που συνήθως είναι κυρίως άτομα από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες αλλά και όχι μόνο. Οι δραστηριότητες σε τομείς της κοινωνικής οικονομίας όπως κοινωνικές επιχειρήσεις, τύπου κοινωνικό παντοπωλείο, έχουν πολλαπλά οφέλη όπως οι ευκαιρίες που μπορούν να έχουν κάποια περιθωριοποιημένα άτομα σε εργασία αλλά και σε μάθηση αφού μέσα από τις δραστηριότητες που καταπιάνονται τα άτομα αποκτούν και κάποιες δεξιότητες που μόνο καλό μπορούν να τους προσφέρουν για την περαιτέρω πορεία της ζωής τους αλλά και για την κοινωνική τους ένταξη. Τα οικονομικά οφέλη επίσης είναι ένα ακόμα πολύ σημαντικό μέρος των κοινωνικών επιχειρήσεων γιατί, αν και δεν είναι σταθερά, είναι ένα αγαθό που κατανέμεται ισόποσα σε όλα τα μέλη και έτσι αποτελεί μια

² Άλβιν Τόφλερ «Το Κραχ», εκδόσεις «Κάκτος», 1987.

³ Χ. Μαρκούζε «Σοβιετικός Μαρξισμός» εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα, 1975

⁴ T.Negri-M.Hardt «Commonwealth» εκδόσεις Harvard University Press 2009

⁵ Μάνος Δανέζης- Στράτου Θεοδοσίου «**Το μέλλον του παρελθόντος μας**» εκδόσεις Δίαυλος, 2005

υλική επιβράβευση για την προσπάθεια που καταβάλλεται από μειονεκτούντα άτομα αλλά και μια επανατοποθέτηση για την επιχείρηση έτσι ώστε να συνεχίζει το έργο της και να το διευρύνει ενίοτε. Η απασχόληση αποτελεί ένα από τα μέσα που συνεισφέρουν στην κοινωνική ένταξη, ενώ η αμειβόμενη εργασία αποτελεί μηχανισμό διαμόρφωσης της κοινωνικής τάξης, έτσι πρέπει μέσω της απασχόλησης να εντάσσονται στον κοινωνικό ιστό και τα άτομα με διαφορετικότητα δηλαδή τα άτομα των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού πχ άτομα με ψυχικά, κοινωνικά, νοητικά, σωματικά προβλήματα κτλ. Τα μειονεκτούντα αυτά άτομα βιώνουν συνήθως τον αποκλεισμό σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Η R. Levitas⁶ (2004) αναφέρει ότι υπάρχει αντιπαραβολή στην έννοια του αποκλεισμού των ευπαθών αυτών κοινωνικών ομάδων με την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας κυρίως, και όχι με την ένταξη γενικότερα. Η απασχόληση των ατόμων με οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας θα πρέπει να αποτελεί κοινωνικό τους δικαίωμα και όχι να αναδεικνύεται από τα εκάστοτε κράτη που ενδεχομένως προβαίνουν σε τέτοιες πολιτικές ως έκτακτες κοινωνικές παροχές. Το κοινωνικό στίγμα από την αναπηρία συντελεί στην απόκτηση επίκτητων αδεξιότητων που υιοθετούνται από τα μειονεκτούντα αυτά άτομα έτσι ώστε ο αποκλεισμός να μεγεθύνεται.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση αποτελεί έναν επιπλέον ανασταλτικό παράγοντα στην κοινωνική ανέλιξη των ατόμων με μειονεξίες μέσα από την απασχόληση που πλήττεται εν γένει από την αυξανόμενη ανεργία. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να γίνει αναφορά και στην τεχνολογική πρόοδο που αποτελεί ιδιαίτερα ευεργετικό εργαλείο για ένταξη ατόμων ευπαθών ομάδων στην απασχόληση και στα πεδία γενικότερα της κοινωνικής ζωής. Τέτοια παραδείγματα έχουμε δει στην Ρουμανία πχ με την απασχόληση ατόμων με κινητικά προβλήματα για την κατασκευή αμαξιδίων που απευθύνονται σε άτομα με παρόμοια προβλήματα αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπου απασχολούνται άτομα με ειδικές ικανότητες (πχ τυφλά η και άτομα με δυσκολίες κινητικές κα) σε τηλεφωνικά πχ κέντρα. Με την εκτεταμένη πλέον χρήση των υπολογιστών άτομα επίσης με περιορισμένη κινητικότητα εργάζονται πια από το σπίτι με την μέθοδο της τηλεργασίας και όχι μόνο.

⁶ Levitas, R. (2004), Τι είναι κοινωνικός αποκλεισμός, στο Πετμετζίδου, Μ.- Παπαθεοδώρου, Χ. *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα : Εξάντας.

Στις μέρες της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης που διανύουμε ο καπιταλισμός έχει επικρατήσει παντού, ακόμα και στον τομέα της κοινωνικής προστασίας ο οποίος με τη σειρά του έχει μετακινηθεί προς τον ιδιωτικό τομέα. Σύμφωνα με τον Giddens⁷ υπάρχει μετακύληση προς τον ατομικισμό και την υποχώρηση των ηθών και των παραδόσεων με την επίδραση της παγκοσμιοποίησης. Θεωρεί ότι η επίδραση των αγορών οδηγεί στην ανεύρεση νέων μέσων αλληλεγγύης πχ κοινωνική οικονομία αλλά και αναβάθμιση της κοινωνίας των πολιτών.

Με την αναβάθμιση της κοινωνίας των πολιτών δεν περιορίζεται το κράτος και η πολιτική κοινωνία αλλά αναβαθμίζεται ο χώρος των κοινωνικών οργανώσεων όπως υποστηρίζεται και από τον J.Rifkin⁸ με τον ριζικό διαχωρισμό αυτών των οργανώσεων από το κράτος και την εξουσία. Η Κοινωνία των Πολιτών έχει ως βασική προϋπόθεση την αποκατάσταση της κοινωνικής συμμετρίας και τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας. Έτσι η απασχόληση αποτελεί μία από τις βασικές λύσεις μέσα από την οποία θα ευοδωθεί το εγχείρημα της στήριξης των ατόμων με μειονεξίες, μέσω της επιχειρηματικότητας στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και όχι μόνο.

Στην παρούσα εργασία θα μελετηθούν τρεις βασικοί άξονες: της κοινωνικής οικονομίας, της απασχόλησης και της οικονομικής κρίσης και του ρόλου της στην απασχόληση της κοινωνικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα αρχικά θα αναλυθεί το φαινόμενο της και ο θεσμός της κοινωνικής οικονομίας ο ορισμός, η ιστορία του θεσμού, τα είδη κοινωνικής οικονομίας, η σχέση της κοινωνικής οικονομίας και της απασχόλησης πχ δημιουργία θέσεων απασχόλησης είτε για άτομα από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες πχ άποροι ή ψυχικά. Καθώς θα γίνουν και σύντομες αναφορές στην απασχόληση στους θεσμούς της κοινωνικής οικονομίας σε Ευρώπη.

Στο δεύτερο μέρος της μελέτης γίνεται αναφορά στην τρέχουσα οικονομική κρίση και στην σχέση που ενδεχομένως υπάρχει με την Κοινωνική Οικονομία Γίνεται αναφορά στην αλλαγή εργασιακού προτύπου και συνθηκών με την

⁷ Μαυρίδης Η. (2009), «Ο Α. Γκίντενς και η Νεωτερικότητα», εκπαιδευτικό CD (ΕΔΥ) Προσεγγίσεις για την Νεωτερικότητα κατά τον 20ο Αιώνα, ΕΠΟ 41, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Giddens A. (2001), «Οι Συνέπειες της Νεωτερικότητας», μετάφρ. Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική

⁸ Rifkin, Jeremy «Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της», Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη 1996

παρούσα οικονομική κρίση καθώς και στη δυσκολία λειτουργίας θεσμών κοινωνικής οικονομίας με την οικονομική κρίση και με ποιο τρόπο αυτό επηρεάζει την απασχόληση σε κοινωνικούς φορείς και επιχειρήσεις συνάμα με την αλλαγή του εργασιακού προτύπου σε αυτόν τον τομέα που ενδεχομένως συμβαίνει. Στη συνέχεια παρατίθεται το κοινωνικό έργο της κοινωνικής οικονομίας εν γένει και ειδικά σε ότι αφορά το ευαίσθητο θέμα της ανεργίας γενικά αλλά και ειδικά ευπαθών ομάδων.

Γίνεται μια έρευνα στο αν βοηθάνε οι θεσμοί της κοινωνικής οικονομίας γενικά στην καταπολέμηση της ανεργίας μέσα από την απασχόληση που προσφέρουν σε κοινωνικές επιχειρήσεις όπως το κοινωνικό παντοπωλείο κα, ενώ η εργασία κάνει επίλογο με τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα στο κοινωνικό παντοπωλείο πάνω στην ανωτέρω προβληματική.

Δυνητικά η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας μπορεί να καλύψει μέρος αυτών των αναγκών, ανοίγοντας «νέους δρόμους» στην αγορά εργασίας και κατ' επέκταση δημιουργώντας νέες θέσεις και νέες συνθήκες απασχόλησης για άτομα ευπαθών κοινωνικών ομάδων και παρέχοντας, ταυτόχρονα κοινωνικές υπηρεσίες. Από την μέχρι σήμερα εμπειρία των περισσότερων χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας έχει ήδη συμβάλει στην τόνωση του επιχειρηματικού πνεύματος, στη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών απασχόλησης ατόμων με δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας και κυρίως στην κάλυψη αναγκών για παροχή κοινωνικών υπηρεσιών που δεν θα ήταν δυνατόν να καλυφθούν διαφορετικά.

Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας θα μπορούσε να αποτελέσει μια εναλλακτική λύση τόσο για την επέκταση των ευκαιριών απασχόλησης και την καταπολέμηση των διακρίσεων και του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, που πλήττουν ένα συνεχώς διευρυνόμενο τμήμα του πληθυσμού, όσο και για την ενίσχυση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών. Παράλληλα, θα μπορούσε να εξυπηρετήσει σοβαρές ανάγκες διαφοροποίησης της οικονομίας τοπικών κοινωνιών, δημιουργώντας νέες και ευνοϊκές συνθήκες ανάπτυξης καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και απορρόφησης πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού σε νέες δραστηριότητες.

2) Κοινωνική Οικονομία

2.1 Ορισμός Κοινωνικής Οικονομίας

Ανάμεσα στο Κράτος και στην αγορά έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σε πολλές προηγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες οικονομίες ένας τρίτος τομέας, ο επονομαζόμενος τομέας της κοινωνικής οικονομίας. Τα όρια ανάμεσα στους τομείς δεν είναι πάντα ευδιάκριτα. Ο πρώτος τομέας αφορά στην ιδιωτική εμπορευματική οικονομία, δηλαδή τις επιχειρήσεις που λειτουργούν με σκοπό το κέρδος. Ο δεύτερος τομέας αφορά στη δημόσια ή κρατική οικονομία, που το κράτος ή άλλες μονάδες προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες με αναδιανεμητικό χαρακτήρα.

Ο τρίτος τομέας, λοιπόν, αφορά στο ευρύ πεδίο της αλληλέγγυας οικονομίας. Είναι μια οικονομική δραστηριότητα που ξεκινάει «από κάτω». Πρόκειται κατά κύριο λόγο για μια πρωτοβουλία των πολιτών («οικονομία των πολιτών», δηλαδή από τους πολίτες και για τις ανάγκες αυτών) που δεν αποσκοπεί αποκλειστικά στο καθαρά οικονομικό κέρδος.⁹

Ένας ορισμός είναι: «Η οικονομική αποτύπωση των δραστηριοτήτων των φορέων της Κοινωνίας Πολιτών στα πλαίσια μιας μη κερδοσκοπικής οικονομικής λογικής που αναπτύσσεται με σκοπό την ανάπτυξη της αλληλέγγυας, συνεταιριστικής οικονομίας αλλά και την καινοτομική οικονομία της Γνώσης με κοινωφελή χαρακτήρα». Αυτός είναι ένας από τους πολλούς ορισμούς γιατί στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός, παρόλες τις προσπάθειες της σύγχρονης Κοινωνιολογικής Θεωρίας και της Πολιτικής Επιστήμης.¹⁰

Η κοινωνική οικονομία είναι το σύνολο των ιδιωτικών τυπικά συγκροτημένων επιχειρήσεων με αυτονομία αποφάσεων και ελευθερία συμμετοχής που έχουν δημιουργηθεί για την εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών τους μέσα από την αγορά παράγοντας αγαθά και παρέχοντας υπηρεσίες, ασφάλεια και χρηματοδότηση μεταξύ των μελών τους τα οποία έχουν μια ψήφο για κάθε μέλος. Η

⁹ Συνέντευξη Τζούλη Ν. Καλημέρη με Τάκη Νικολακόπουλο " Η Οικονομία της Αλληλεγγύης " Αφιερώματα, in.gr 9/9/2011.

¹⁰ «Κοινωνική Οικονομία, θεωρία και μορφές», 10 Μαρτίου 2012, Άρθρο στην ιστοσελίδα http://amazonsday.blogspot.gr/2012/03/blog-post_10.html

κοινωνική οικονομία που συνδέεται με κοινωνικές πρωτοβουλίες, με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, με συμπράξεις κοινωνικές, είναι ένας αναδυόμενος τομέας οικονομίας και στην προσφορά θέσεων εργασίας και επιχειρηματικών ευκαιριών. Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας είναι ένα πεδίο οικονομίας που αναδεικνύει και τον εθελοντισμό.

Σύμφωνα με τον πρόσφατο νόμο Ν. 4019/2011, Κοινωνική Οικονομία ορίζεται: «το σύνολο των οικονομικών, επιχειρηματικών, παραγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αναλαμβάνονται από νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων, των οποίων ο καταστατικός σκοπός είναι η επιδίωξη του συλλογικού οφέλους και η εξυπηρέτηση γενικότερων κοινωνικών συμφερόντων».¹¹

2.2 Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας

«Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει οικονομικές δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις και οργανισμούς, κυρίως συνεταιρισμούς, κοινωνίες αλληλοβοήθειας και σωματεία (ενώσεις), η ίδρυση και η λειτουργία των οποίων διέπεται από τις ακόλουθες αρχές: α) σκοπό έχουν κυρίως την παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους ή την κοινωνία, παρά την επιδίωξη κέρδους, β) έχουν ανεξάρτητη διοίκηση, γ) εφαρμόζουν δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, δ) αποδίδουν προτεραιότητα στα άτομα και στην εργασία έναντι του κεφαλαίου κατά τη διανομή του εισοδήματος» (Jacques Defourny, 2001).

Θα μπορούσαμε να τονίσουμε ορισμένα χαρακτηριστικά της για να γίνει πιο αντιληπτό: Η εκούσια συμμετοχή των ατόμων και η δημοκρατική έκφρασή τους είναι το πρώτο. Η λειτουργία στο πλαίσιο της κοινωνίας και της κάλυψης των αναγκών των πολιτών, αναδεικνύει το δεύτερο χαρακτηριστικό, δηλαδή την αλληλεγγύη. Στόχος της κοινωνικής οικονομίας δεν είναι η κατανάλωση ως

¹¹ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Αρ Φύλλου 216,30/09/2011, Νόμος 4019 www.oikonosocial.gr 20/1/2011.

αυτοσκοπός αλλά η κάλυψη κατ' αρχήν βασικών αναγκών, μέσω ισοδίκαιης κατανομής των πόρων και σχέσεων αλληλεγγύης. Επίσης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι είναι μια οικονομία ήπιων ανθρώπινων και οικολογικών ή αειφορικών μεγεθών, που δραστηριοποιείται σε μικρό τοπικό επίπεδο. Τέλος, εκφράζει μια άλλη ηθική, δηλαδή ένα άλλο αξιακό σύστημα διαφορετικό από το σύστημα αξιών της καπιταλιστικής κερδοσκοπικής οικονομίας. Ο ορισμός αυτός καλύπτει ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, από συνεταιρισμούς μέχρι και τα δίκτυα ανταλλαγής. Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει τις οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων, κυρίως με τη μορφή συνεταιρισμών, ενώσεων και συντεχνιών, όπου το στοιχείο της ηθικής ενυπάρχει ισχυρά. Ο βασικός στόχος είναι η παροχή υπηρεσιών στα μέλη τους ή στην κοινότητα και όχι στην αποκόμιση κέρδους. Το όποιο κέρδος είναι επανεπενδύσιμο στην επιχείρηση, ενώ υπάρχει αυτονομία στη διαχείριση. Έχουν επίσης δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και προτεραιότητα στο άτομο και την εργασία.

2.3 Σύντομη ιστορική αναδρομή του φαινομένου της Κοινωνικής Οικονομίας.

Οι καταβολές της κοινωνικής οικονομίας είναι, τόσο θρησκευτικές, με ρίζες στον καθολικισμό ή και τον προτεσταντισμό, όσο και λαϊκές, ενώ οι πολιτικές της πηγές βρίσκονται σε περισσότερα του ενός πολιτικά ρεύματα: στο φιλελευθερισμό των Dupoyer¹², Mill¹³ και, στο ριζοσπαστισμό του Leon Bourgois¹⁴, στο σοσιαλισμό και στον κομμουνισμό. Η καθιέρωση του όρου οφείλεται στις δημοσιεύσεις του Dupoyer και όχι μόνο, στα τέλη του 19ου αιώνα. Οι παράγοντες, που προκάλεσαν τότε τη γέννηση της κοινωνικής οικονομίας, ήταν ιδίως τα κοινωνικά προβλήματα ενός μεταβαλλόμενου κόσμου, με το πέρασμα από την αγροτική στη βιομηχανική κοινωνία.

¹² LEONARD P. LIGGIO «CHARLES DUNOYER AND FRENCH CLASSICAL LIBERALISM»
Department of American Studier, Sale University of New York, Old Weslbury 1977

http://mises.org/journals/jls/1_3/1_3_1.pdf

¹³ Dale E. Miller 'Mill's Moral Theory: Ongoing Revisionism', *Politics, Philosophy and Economics*, pp. 5–45, 2010

¹⁴ Bourgeois, Léon, *L'Oeuvre de la Société des Nations*,. Paris, Payot, 1923.

Οι οργανωτικές μορφές κοινωνικής οικονομίας, που εμφανίστηκαν το 19ο αιώνα στις ευρωπαϊκές χώρες, ως πρακτική των θεωριών των θεμελιωτών της και οι οποίες δεν ταυτίστηκαν απαραίτητα με κάποιο νομικό καθεστώς, απέκτησαν πολλά οργανωτικά σχήματα, θέτοντας διάφορους σκοπούς. Στην Αγγλία δημιουργήθηκε το 1844 ο καταναλωτικός συνεταιρισμός των «Δίκαιων Σκαπανέων του Rochdale». Στη Γερμανία, από το 1849 και ύστερα, ιδρύθηκαν προμηθευτικοί και κυρίως πιστωτικοί συνεταιρισμοί, όπως «οι Λαϊκές Τράπεζες». Στη Γαλλία, το 1835 και κατά τις επόμενες δεκαετίες, συστάθηκαν καταναλωτικοί και ιδίως παραγωγικοί συνεταιρισμοί, όπως η «Ένωση Κατασκευαστών Κοσμημάτων...» και η «Εργατική Υαλουργία του Albi». Τέλος, στην Ελλάδα λειτούργησαν υποδειγματικά τα Αμπελάκια. Αυτού του τύπου οι συνεταιριστικές δραστηριότητες ήταν, πριν από όλα, οικονομικά και κοινωνικά μορφώματα και στη συνέχεια ακολούθησε ο προβληματισμός για τη νομική τους μορφή.

Τη δεκαετία του 1970 εμφανίζεται η έννοια της εναλλακτικής οικονομίας. Η πλειοψηφία των πρωτοβουλιών των πολιτών, που ακολούθησαν το Μάη του 1968, βρήκαν έκφραση στην εναλλακτική οικονομία, η οποία διεκδικεί έναν άλλο δρόμο ανάπτυξης, περισσότερο «ουτοπικό», που στηρίζεται, επίσης, στην «αυτοδιαχείριση», την «αλληλεγγύη» και την «αυτονομία». Αυτή η προσέγγιση θέτει σε αμφισβήτηση το σύνολο των κοινωνικών και οικονομικών θεσμών και θεωρεί τις επιχειρήσεις εναλλακτικής μορφής ως «μικρο-δημοκρατίες». Στο νομικό επίπεδο, τα νομικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί η εναλλακτική οικονομία για την επίτευξη των σκοπών της, είναι και οι κεφαλαιουχικές εταιρίες ή οι ιδιωτικές επιχειρήσεις.¹⁵

Στις μέρες μας μια πολύ σημαντική εξέλιξη στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας είναι η ψήφιση του νόμου 4019/2011 που περιγράφουν τον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών επιχειρήσεων αλλά και ποιο ακριβώς είναι το σωστό τους πλαίσιο.

Η αλληλέγγυα οικονομία συγκροτεί ένα σύνολο υπηρεσιών που έχουν στοιχεία συλλογικής λειτουργίας, παρόλο που δεν συγκεντρώνουν πάντοτε προϋποθέσεις οικονομικής αξιοπιστίας. Οι στόχοι της συγγενεύουν με την έννοια του γενικού ή κοινωνικού συμφέροντος και η θεωρητική της σύλληψη στηρίζεται στην αναδιανομή του δημόσιου πλούτου και στην επανόρθωση των κοινωνικών ανισοτήτων, που προξενεί το σύγχρονο οικονομικό σύστημα. Άλλωστε, σε αυτό ακριβώς το σημείο

¹⁵ «Κοινωνική Οικονομία, θεωρία και μορφές», 10 Μαρτίου 2012, Άρθρο στην ιστοσελίδα http://amazonsday.blogspot.gr/2012/03/blog-post_10.html

διαφοροποιείται εν μέρει από την κοινωνική οικονομία ή την εναλλακτική οικονομία.

16

Θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός. Υπάρχουν δύο φάσεις ιστορικής εξέλιξης της μορφής της κοινωνικής οικονομίας. Η πρώτη αφορά στην κλασική κοινωνική οικονομία, όπου συναντάμε από τη μία τους συνεταιρισμούς, τις διάφορες ενώσεις, τα σωματεία, τα αυτοδιαχειριζόμενα αλληλοβοηθητικά ταμεία (υγείας, δημοσιογράφων κ.λπ.), τα ιδρύματα, και από την άλλη, τους διάφορους συλλόγους και τις αστικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (π.χ.Μ.Κ.Ο)

Η πρώτη κατηγορία επιδιώκει τη βελτίωση της ζωής των μελών τους που είναι οι «επωφελούμενοι», ενώ η δεύτερη επιδιώκει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των επωφελούμενων μη μελών τους που δραστηριοποιούνται στους τομείς της πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας, στο περιβάλλον, πολιτισμό κ.λπ. Σ' αυτούς τους τομείς δραστηριοποιούνται, όχι όμως σε εθελοντική βάση, από τη δεκαετία του 1980 και οι διάφορες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων. Αυτές αφορά και το πρόσφατο νομοσχέδιο του υπουργείου Απασχόλησης για την κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, όπου εισάγεται η «κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση». Εδώ, συχνά «παρεμβατικό» ρόλο παίζει το κράτος υπό την έννοια της παραχώρησης σ' αυτές τις οργανώσεις κλασικών αρμοδιοτήτων του, όπως είναι η πρόνοια, επανένταξη κ.λπ. Το κράτος λοιπόν χρησιμοποιεί ως βραχίονα αυτές τις οργανώσεις. Με λίγα λόγια, πρόκειται για τη θεσμοθετημένη κοινωνική οικονομία.

Είναι φορείς που έχουν ένα νομοθετικό πλαίσιο, διαφορετικού τύπου καταστατικών, σύμφωνα με τα οποία δραστηριοποιούνται. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι δραστηριότητες της πρώτης από τις παραπάνω κατηγορίες της θεσμοθετημένης κοινωνικής οικονομίας εντάσσονται και στην οικονομία της αγοράς και λειτουργούν με τους όρους της και με όρους αναγκαστικής μεγέθυνσης. Η άλλη μορφή είναι η άτυπη ή ορθότερα, εναλλακτική, αλληλέγγυα, κοινωνική οικονομία.¹⁷

¹⁶ «Κοινωνική Οικονομία, θεωρία και μορφές», 10 Μαρτίου 2012

http://amazonsday.blogspot.gr/2012/03/blog-post_10.html

¹⁷ Μωυσίδης Α.-Τσιλίκης Χ. "Διαμορφώνοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Προοπτικές και προκλήσεις για τους Καλλικράτειους Δήμους στο Διεθνές

Το φαινόμενο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας από την δεκαετία του 1980 αντανακλάται σε δύο τουλάχιστον κύριες προσεγγίσεις: α) άλλοτε αποτελεί αντικείμενο νομοθέτησης και έντονης θεσμοθέτησης πχ συνεταιρισμοί, ιδρύματα και, συνεταιριστικές και κοινωνικές επιχειρήσεις και β) άλλοτε παραμένει στον χώρο των άτυπων αυτό-οργανωμένων ενώσεων-δικτύων. Άλλοτε πάλι εκφράζεται μέσα από έντονο κρατισμό και άλλοτε μέσα από πρωτοβουλίες των πολιτών, με ισχυρά τα στοιχεία της οικονομικής αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης.

Υπάρχουν δύο αλληλοσυμπληρωματικές προσεγγίσεις θεώρησης της κοινωνικής οικονομίας. Η πρώτη θεσμική προσέγγιση αφορά στην καταγραφή των τριών βασικών συνιστωσών της κοινωνικής οικονομίας: α) Συνεταιρισμοί, β) Κοινωνίες αλληλοβοήθειας και γ) Οι διάφορες ενώσεις οικονομικής δραστηριότητας οι οποίες παράγουν αγαθά ή προσφέρουν υπηρεσίες στον πολιτιστικό, κοινωνικό τομέα, αλλά επίσης και στον τομέα της ανάπτυξης κα. Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση η κοινωνική οικονομία αφορά σε δραστηριότητες που αναλαμβάνονται από επιχειρήσεις όπως πχ οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Στον προηγούμενο ακόμη αιώνα, οι ιδρυτές των συνεταιρισμών, των συλλογικών επικουρικών ταμείων καθώς και άλλων ενώσεων θεωρούσαν την κοινωνική οικονομία ως μια εναλλακτική λύση, ικανή να διορθώσει, να συμπληρώσει και να στηρίξει, όχι όμως να αντικαταστήσει το κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο. Η δεύτερη προσέγγιση επίσης αφορά στην υπογράμμιση εκείνων των χαρακτηριστικών τα οποία αναφέρονται τόσο στο επίπεδο δραστηριότητας όσο και στους τρόπους εσωτερικής οργάνωσής τους.¹⁸

2.4 Τρίτος Τομέας και Κοινωνία των Πολιτών και ο ρόλος τους στην Κοινωνική Οικονομία

Επιστημονικό Συνέδριο, Ο ρόλος της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα: Κριτικές Προσεγγίσεις και Προκλήσεις". Αθήνα 2011.

¹⁸ Μωυσίδης Α.-Τσιλίκης Χ. "Διαμορφώνοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Προοπτικές και προκλήσεις για τους Καλλικράτειους Δήμους στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Ο ρόλος της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα: Κριτικές Προσεγγίσεις και Προκλήσεις". Αθήνα 2011.

Τα όρια του τρίτου τομέα είναι ασαφή καθώς διαπλέκονται με αυτά του κράτους, της αγοράς αλλά και των ανεπίσημων (άτυπων) κοινωνικών δικτύων. Ένας γενικότερος και περισσότερος περιγραφικός ορισμός του Τρίτου τομέα είναι:

«Οι πάσης φύσεως οργανώσεις που έχουν διάρκεια, έχουν θέσει λίγο πολύ συγκεκριμένους κοινωνικούς σκοπούς, είναι μη κερδοσκοπικές και λειτουργούν αυτοκατευθυνόμενα και ανεξάρτητα από την αγορά και το κράτος ανήκουν στον Τρίτο Τομέα.»¹⁹

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη εδώ ότι ανεξάρτητα από την ιδεολογία της κάθε οργάνωσης ο στόχος της είναι ανθρωπιστικός ή κοινωνικός άμεσα ή έμμεσα και ότι από το 1990 και μετά ο αριθμός των οργανώσεων του Τρίτου Τομέα παρουσιάζει εκρηκτική αύξηση με ολοένα και μεγαλύτερη συμβολή σε μια σειρά από κοινωνικοοικονομικές μεταβολές σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι ποικίλες οργανώσεις του Τρίτου Τομέα έχουν τη δυνατότητα παραγωγής αντισωμάτων σε ένα σύστημα που προάγει τον ατομικισμό μέσα από τον άκρατο καπιταλιστικό σύστημα της παγκοσμιοποιημένης εποχής μας. Τα άτυπα κοινωνικά δίκτυα, η οικογένεια και η ατομική φιλανθρωπία λειτουργούν συμπληρωματικά στην κρατική κοινωνική φροντίδα σε ένα ανεπαρκές κράτος να συνδράμει ουσιαστικά, είτε λόγω εγγενών δυσλειτουργιών είτε λόγω της περιορισμένης αναδιανεμητικής (άμεσης και έμμεσης) οικονομικής πολιτικής. Αλλά η ουσιαστική κοινωνική παρέμβαση δεν είναι δυνατόν να οικοδομηθεί από την οικογένεια και τις άτυπες κοινωνικές οργανώσεις και την περιορισμένη εμβέλεια της φροντίδας που παρέχουν και σε αυτό εδώ το σημείο έρχεται να συνδράμει η κοινωνική οικονομία.

Ο τρίτος τομέας συνδέεται περισσότερο με τον μη κερδοσκοπικό τομέα, από ότι με τον κερδοσκοπικό, όπου οι ενώσεις προσώπων (associations= σύλλογοι και σωματεία) και τα ιδρύματα καταλαμβάνουν κυρίως το πεδίο, ενώ τα ταμεία αλληλοβοήθειας-σωματεία αλληλοβοήθειας ή ταμεία και οι συνεταιρισμοί αφορούν πιο πολύ το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας (Rikfin, 1996).²⁰

¹⁹ Ελευθέριος Τζιόλας « Κοινωνική Οικονομία ή "Τρίτος Τομέας":

Ελπίδα για την Απασχόληση και Νέες Σχέσεις στην Οικονομία» ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής (Κυριακή, 3/9/2006)

²⁰ «Κοινωνική Οικονομία, θεωρία και μορφές», 10 Μαρτίου 2012, Άρθρο στην ιστοσελίδα

http://amazonsday.blogspot.gr/2012/03/blog-post_10.html

Η «Κοινωνία των Πολιτών» έχει την ανάγκη της σύμπραξης πολιτών υπερτοπικά, εθνικά και υπερεθνικά για τη διαμόρφωση της Κοινωνίας της Ευημερίας. Οι κοινωνικές και ανθρωπιστικές μη κυβερνητικές οργανώσεις, ως ενδιάμεσες δομές, έχουν όχι μόνο τη δυνατότητα να στηρίζουν και να υποβοηθούν κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες αλλά και να παρεμβαίνουν δυναμικά περιορίζοντας τις περιθωριοποιητικές δυνάμεις της αγοράς αλλά και του κράτους. Ο νεοφιλελευθερισμός τον 21^ο αιώνα προστάζει την μείωση των κρατικών κοινωνικών δαπανών και έτσι αναπόφευκτα δημιουργείται η ανάγκη για διεύρυνση της Κοινωνία των Πολιτών από ενεργούς πολίτες που δραστηριοποιούνται στον Τρίτο Τομέα και κατ'επέκταση στην κοινωνική οικονομία. Η κοινωνία πολιτών εμπεριέχει τις υγιείς δυνάμεις του τόπου μας για να δώσουν την ώθηση που χρειαζόμαστε από τη στασιμότητα και υπανάπτυξη σε κοινωνικό κυρίως και όχι μόνο επίπεδο.

Η κοινωνία πολιτών δικαιοματικά πρέπει να πάρει τους πόρους που της αναλογούν για να δουλέψει επιτέλους με εργαλεία και πόρους για την ανάπτυξη της υπερτοπικής περιφέρειας και όχι μόνο. Τα επίπεδα που δραστηριοποιούνται οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές οργανώσεις Μ.Κ.Ο αφορούν τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά των αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων και κατηγοριών, δράσεις με σκοπό επίκτητα και κοινωνικοοικονομικά προσδιορισμένα χαρακτηριστικά πχ φτώχεια, ανεργία κτλ αλλά και σε συλλογικές παραστάσεις μιας κοινωνίας που περιθωριοποιούν ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες πχ άτομα με σωματικές ή ψυχικές μειονεξίες.

Η συνεταιριστική εργασία στα πλαίσια της κοινωνικής ανάπτυξης και κοινωνικής οικονομίας είναι κάτι που προωθείται πάρα πολύ από το ευρωπαϊκό κοινωνικό ταμείο και αυτό γιατί τα θέματα απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης και μάθησης είναι πολύπλοκα ζητήματα.

Τα έργα και τα προγράμματα του ΕΚΤ εμπλέκουν όχι μόνο τους ευρωπαϊκούς και εθνικούς θεσμούς, αλλά και περιφερειακές και τοπικές αρχές, ΜΚΟ, τοπικούς φορείς και κοινωνικούς εταίρους. Η τελευταία ομάδα περιλαμβάνει οργανώσεις εργαζομένων και επιχειρηματικές αντιπροσωπείες. Η σύμπραξη πολλών, μη συνδεδεμένων ομάδων επιφέρει αλληλοσυμπλήρωση και ενίσχυση, οικοδομώντας κοινά οράματα και συμβάλλοντας στην εκτέλεση πιο επιτυχημένων

προγραμμάτων και έργων. Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση και την παροχή δημόσιων πολιτικών δεν είναι ιδίον του ΕΚΤ. Αποτελεί βασικό στοιχείο της Στρατηγικής της Ε.Ε. για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση. Έτσι το ευρωπαϊκό κοινωνικό ταμείο υποστηρίζει τις συμπράξεις χρηματοδοτώντας δραστηριότητες που προωθούν τη δικτύωση ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων και των κοινωνικών εταίρων και των ΜΚΟ, σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, στον τομέα της απασχόλησης και της ένταξης στην αγορά εργασίας και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή κοινωνικών εταίρων και ΜΚΟ σε έργα του ΕΚΤ, ιδιαίτερα όταν αυτά αφορούν την κοινωνική ένταξη, την ισότητα των φύλων και τις ίσες ευκαιρίες.²¹

Οι οργανώσεις, οι οργανισμοί, οι δομές, τα εταιρικά σχήματα, οι συμπράξεις, οι ομάδες, οι συνέργιες και οι φορείς που δραστηριοποιούνται, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στον Τρίτο Τομέα, βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος λόγω της οικονομικής κρίσης που διανύουμε, γιατί θεωρούνται μέσα, εργαλεία και μηχανισμοί για την αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων της «νέας τάξης των πραγμάτων» και των θλιβερών επιπτώσεων της «παγκοσμιοποίησης» (όπως ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, φτώχεια, ανασφάλεια, διάρρηξη του κοινωνικού ιστού ασφαλείας και πρόνοιας, αποσάθρωση της κοινωνικής συνοχής, κρίση του Κράτους Πρόνοιας)

Η πολυμορφία του φαινομένου της κοινωνικής οικονομίας άλλα και η χρησιμότητα της σε πολλαπλά μείζονα ζητήματα αμιγώς κρατικής αρμοδιότητας που χωλαίνουν στην επίτευξη τους, έχει δημιουργήσει συνθήκες που επιτρέπουν την εκμετάλλευση του θεσμού στην κατεύθυνση της σοσιαλφιλελεύθερης ενσωμάτωσης. Σύμφωνα με τον J. Moreau²² η αγορά και τα παρελκόμενά της στο κράτος μέσω θεσμοποίησης του τρίτου τομέα και της μετακύλησης τομέων κρατικής ευθύνης, όπως η κοινωνική πολιτική στον τρίτο τομέα έχει φέρει στο προσκήνιο την αλληλέγγυα οικονομία. Τη σημαντικότερη όμως απειλή για την κοινωνική οικονομία συνιστά η προσπάθεια

²¹ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο «Συνεταιριστική εργασία»
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=54&langId=el>

²² Τάκης Νικολακόπουλος- Δημήτρης Καπογιάννης " Η Κοινωνική Οικονομία της αλληλεγγύης ή της αγοράς; " Ενθέματα 3 Απριλίου 2011
<http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>

συρρίκνωσης του περιεχομένου της: είτε, όπως υποστηρίζει η D. Demoustier²³, μέσω της απόπειρας «εργαλειοποίησης» των διαφόρων ενώσεων που δραστηριοποιούνται στον αγώνα κατά της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, είτε με τον διαχωρισμό της οικονομικής δράσης (που ακολουθεί τους κανόνες του ανταγωνισμού) από την κοινωνική δράση.²⁴

2.5 Κοινωνικές Επιχειρήσεις.

Στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας εμφανίζονται, από τη δεκαετία του 1980, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, με αντικείμενο τις νέες παραγωγικές δραστηριότητες και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, ιδίως σε τοπικό επίπεδο. Απαντούν σε νέα κοινωνικά προβλήματα και ανάγκες όπως ανεργίας, κοινωνικής και επαγγελματικής ενσωμάτωσης και επανένταξης κτλ ενώ καινοτομούν σε θέματα διαχείρισης πόρων, νέων επαγγελμάτων, οργάνωσης της εργασίας κα., που δεν ικανοποιούνται πλέον από την αγορά και το κράτος. Πρόκειται, κυρίως, για οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνική καθαρά σκοπιά, τις οποίες οι κλασικοί επενδυτές εγκαταλείπουν ως ασύμφορες οικονομικά.

Ως φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας επίσης, θεσπίζεται και η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.). Είναι αστικός συνεταιρισμός με κοινωνικό σκοπό και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, μπορούν να δημιουργηθούν 3 είδη Κοιν.Σ.Επ.²⁵: Α) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης : Αφορούν στην ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 40% κατ' ελάχιστον των

²³ ΣΟΦΙΑ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ «Μια κριτική προσέγγιση –Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός» ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010 <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti8.pdf>

Demoustier, D. and Rousseliere, D. (2004, June). "Social economy as social science and practice: Historical perspectives on France", Paper presented at the Eleventh World Congress of Social Economics "Social economics: A paradigm for a global society", Albertville.

²⁴ Τάκης Νικολακόπουλος- Δημήτρης Καπογιάννης " Η Κοινωνική Οικονομία της αλληλεγγύης ή της αγοράς; " Ενθέματα 3 Απριλίου 2011. <http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>

²⁵ Μητροσύλη Μαρία "Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της κοινωνικής-αλληλέγγυας οικονομίας " Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής ,Αθήνα 2007.

εργαζομένων σε αυτές τις επιχειρήσεις θα πρέπει να ανήκουν υποχρεωτικά στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού. Β) Κοιν.Σ.Επ. Κοινωνική φροντίδας : Αφορούν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικού - προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού , όπως ηλικιωμένοι , βρέφη , παιδιά, άτομα με αναπηρία και άτομα με χρόνιες παθήσεις. Γ) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού: Αφορούν την παραγωγή προϊόντων και παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών της συλλογικότητας (εργασία, πολιτισμός , περιβάλλον , οικολογία, εκπαίδευση, παροχές κοινής ωφέλειας, αξιοποίηση τοπικών προϊόντων , διατήρηση παραδοσιακών δραστηριοτήτων και επαγγελμάτων κ.α.)²⁶

Η οικονομική και κοινωνική σημασία των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας είναι ευρέως αναγνωρισμένη. Η σημασία τους αυξάνεται επίσης στην αντιμετώπιση των νέων αναγκών που προκύπτουν. Ο στόχος της πολιτικής της Επιτροπής για την «κοινωνική οικονομία» των επιχειρήσεων είναι να εγγυηθεί για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και για τους ίσους όρους ανταγωνισμού στον οποίο μπορούν να ανταγωνίζονται αποτελεσματικά στις αγορές. Τον Δεκέμβριο του 1989, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με «επιχείρηση στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας ». Για αρκετά χρόνια, μέχρι το 1998 διάφορα έργα και δραστηριότητες χρηματοδοτήθηκαν για την προώθηση του τρίτου τομέα. Το 2000, δημιουργήθηκε η αυτόνομη Μόνιμη Ευρωπαϊκή Διάσκεψη (Conférence Européenne Permanente - CEP) των συνεταιρισμών , των ταμείων αλληλασφάλισης , Ενώσεων και Ιδρυμάτων (CEP-CMAF) .²⁷

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών έχει επανειλημμένα επισημάνει την ανάγκη για κοινοτικές ενέργειες για να λάβει πλήρως υπόψη της το δυναμικό της Κοινωνικής Οικονομίας για την οικονομική ανάπτυξη, την απασχόληση και συμμετοχή των πολιτών. Οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας θα πρέπει να επωφεληθούν από τα κοινοτικά προγράμματα που στοχεύουν να βοηθήσουν τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) , όπως το Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και

²⁶ « Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» 6/7/2011 Άρθρο από την ιστοσελίδα <http://government.gov.gr/2011/07/06/16741/>

²⁷ « Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα» 6/7/2011 Άρθρο από την ιστοσελίδα <http://www.opengov.gr/minlab/?p=1764>

Καινοτομίας. Όσον αφορά τις ΜΜΕ, μπορούν επίσης να επωφεληθούν από ειδικά στοχοθετημένα περιφερειακά ταμεία ανάπτυξης και ερευνητικά προγράμματα. Για να προωθηθεί αυτή η ειδική μορφή της επιχειρηματικότητας, η Επιτροπή χρηματοδοτεί διάφορα έργα σε τομείς όπως η εξέταση και αναθεώρηση της νομοθεσίας, τον εντοπισμό και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών, και τη συλλογή στατιστικών στοιχείων.²⁸

Η κοινωνική επιχείρηση όπως επινοήθηκε από τον Μοχάμεντ Γιουνού²⁹ βρίσκεται στο σταυροδρόμι καπιταλιστικής και κοινωνικής οικονομίας. Οι βασικοί άξονες στις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι : α) προσανατολισμένες προς το κράτος και β) ρέπουν στην ενίσχυση της «αγοραποίησης» της κοινωνίας. Με λίγα λόγια, αποσκοπούν στον εμπλουτισμό του καπιταλισμού. Διαστάσεις του φαινομένου αυτού ανάγονται σε ένα γενικότερο χαρακτηριστικό της ανόδου του νεοφιλελευθερισμού μετά το 1980 ανάμεσα στα νεοφιλελεύθερα προστάγματα και τις πρωτοβουλίες της λεγόμενης «κοινωνίας των πολιτών», στο πλαίσιο μιας αλληλεγγύης και αυτό-οργάνωσης των κοινωνιών, που θα αντικαθιστούσε την κρατική προστασία. Ήταν η αναγκαστική «ανθρώπινη» λύση για την αντιμετώπιση των νέων αναγκών αλλά και της κρίσης, τις οποίες η κρατική σφαίρα του αντι-κρατικού νεοφιλελευθερισμού δεν ικανοποιούσε πλέον.

2.6 Πώς επηρεάζει η κοινωνική οικονομία την απασχόληση.

Σε συνθήκες κρίσης όπως αυτές που βιώνουμε με την παρούσα οικονομική κρίση, καταγράφεται διεθνώς μια τάση αύξησης του ρυθμού δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας. Το φαινόμενο αυτό έχει δύο όψεις: η μία έχει να κάνει με την κινητοποίηση σε τοπικό, κυρίως επίπεδο, της δημιουργικής πρωτοβουλίας της κοινωνικής οικονομίας που διαθέτει σε αφθονία τον τρίτο συντελεστή παραγωγής, την εργασία δηλαδή και κατ'επέκταση τον ανθρώπινο παράγοντα. Τούτο επιτυγχάνεται με την αξιοποίηση ενός αλληλέγγυου συστήματος παραγωγής και διάθεσης αγαθών

²⁸ Έκθεση για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. " **Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το CIRIEC** " 2007 <http://www.eesc.europa.eu> (Πρόσβαση στις 10/1/2012)

²⁹ Μοχάμεντ Γιουνούς : "Οι οικονομολόγοι έχουν παρεξηγήσει το ανθρώπινο είδος" Άρθρο από την εφημερίδα το Βήμα 19/03/2012 <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=449422>

και υπηρεσιών που συνιστά την κοινωνική οικονομία της αλληλεγγύης. Το σύστημα αυτό τείνει στη διεύρυνση της επιρροής ενός τομέα όπου η μισθωτή και εξαρτημένη εργασία παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις συνεργασίας, με τελικό στόχο την εξάλειψη της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο.

Η άλλη όψη συνδέεται αφενός με τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης για κοινωνικά αποκλεισμένες και ευπαθείς ομάδες και την τεχνητή άμβλυνση των κοινωνικών συνεπειών της ανεργίας, και αφετέρου συνδέεται με την εναρμόνιση προς στόχους (όπως πχ αυτοί της ΕΕ) που έχουν τεθεί σχετικά με την ανταγωνιστικότητα, την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων, τον περιορισμό του κοινωνικού φορτίου του κράτους και την ευελιξία της αγοράς.

Η αναγκαιότητα ενίσχυσης και ενδυνάμωσης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, βασίζεται, μεταξύ άλλων, στη διαπίστωση ότι σε όλες σχεδόν τις χώρες της ΕΕ έχουν αυξηθεί σημαντικά τα προβλήματα ένταξης στην αγορά εργασίας και γενικότερα κοινωνικό-οικονομικής ενσωμάτωσης ενός ολοένα και μεγαλύτερου τμήματος του πληθυσμού. Ειδικότερα, η επιμονή του φαινομένου της ανεργίας έχει επηρεάσει ιδιαίτερα εκείνα τα άτομα που θεωρούνται ως « λιγότερα ευνοημένα » ή « μειονεκτούντα » , όπως για παράδειγμα : άτομα με σωματικές ή ψυχικές « μειονεξίες» , καθώς και άτομα με προβλήματα προσαρμογής στην εργασία ή και προβλήματα που συνδέονται με την κοινωνική τους περιθωριοποίηση αλλά και με προκαταλήψεις και διακρίσεις λόγω φύλου, ηλικίας, εθνικότητας, κ.α. Εν μέρει ως αποτέλεσμα αυτού, έχουν περιοριστεί σημαντικά και οι δυνατότητες των ατόμων αυτών για προσφυγή σε υπηρεσίες και προϊόντα που διαθέτει η παραδοσιακή ιδιωτική αγορά, ενώ, ταυτόχρονα, παρατηρείται ένα χάσμα μεταξύ των ολοένα αυξανόμενων αναγκών για κοινωνικές υπηρεσίες ιδιαίτερα από την πλευρά του κρατικού τομέα, λόγω κυρίως της άσκησης περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών.

Το γεγονός ότι η ανάπτυξη δραστηριοτήτων του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας συνέβαλε τα τελευταία χρόνια στη στήριξη της απασχόλησης και στη δημιουργία θέσεων εργασίας σε πολλές χώρες της Ε.Ε έχει οδηγήσει σε ένα προνομιακό πεδίο εφαρμογής πολιτικών για την απασχόληση και την τοπική ανάπτυξη και ειδικότερα για την καταπολέμηση των διακρίσεων και του

αποκλεισμού από την αγορά εργασίας ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Στο πλαίσιο αυτό, στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με μακροχρόνια παράδοση στη λειτουργία μη κερδοσκοπικών οργανώσεων και φορέων συνεταιριστικού χαρακτήρα, η Κοινωνική Οικονομία έχει βρει ήδη γόνιμο έδαφος ανάπτυξης, ενώ έχει ενισχυθεί με κατάλληλα μέτρα πολιτικής.

Επιπλέον, το γεγονός ότι κατά την διάρκεια των τελευταίων χρόνων διαπιστώνεται μια συνεχής εξέλιξη των οργανωτικών μορφών με τις οποίες δραστηριοποιούνται οι φορείς του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και οι οποίες χαρακτηρίζονται από έναν αυξανόμενο παραγωγικό ρόλο και μια επιχειρηματική συμπεριφορά «κοινωνικά προσανατολισμένη» σε διάφορους τομείς δραστηριότητας (όπως η «Κοινωνική Επιχείρηση», ο «Κοινωνικός Συνεταιρισμός» κ.α.), δημιουργεί περαιτέρω προοπτικές ανάπτυξης του τομέα και κατ' επέκταση αύξηση της συμβολής του στη προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής.

Η μέχρι σήμερα ευρωπαϊκή εμπειρία, από την εμφάνιση των νέων αυτών οργανωτικών μορφών, δείχνει ότι έχει ενισχυθεί σημαντικά ο παραγωγικός ρόλος (παραγωγή κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών) των φορέων του τομέα και έχουν αυξηθεί οι δυνατότητες δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Επιπλέον, οι νέες αυτές μορφές έχουν συμβάλει στην ενδυνάμωση της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας που σχετίζεται με την έννοια της αυτενέργειας και της ενεργού πρωτοβουλίας κατά τρόπο δημιουργικό) αλλά και των τοπικών οικονομιών σε νέες σφαίρες της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Με αυτά τα δεδομένα, προκύπτει ότι η Κοινωνική Οικονομία στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαδραματίζει ήδη ένα σημαντικό ρόλο τόσο στην προώθηση της απασχόλησης όσο και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των τοπικών κοινωνιών. Αναδεικνύεται, επομένως, και πάλι η αναγκαιότητα ανάπτυξης του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, μέσω της διαμόρφωσης ενός κατάλληλου και ευνοϊκού πλαισίου, προκειμένου να αποτελέσει όχι μόνο μια στρατηγική για την απασχόληση, αλλά και μια στρατηγική για την καταπολέμηση των διακρίσεων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα συμβάλει στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής αλλά και στην ενθάρρυνση της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας και εν γένει στην ενεργοποίηση των πολιτών.

2.7 Πολιτικές απασχόλησης σε ελλαδικό χώρο.

Όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία, αξιοσημείωτη είναι η δυναμική που εμφανίζει ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας όσον αφορά τη συνεισφορά του στην απασχόληση. Στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η απασχόληση αντιπροσωπεύει το 6,6% της συνολικής απασχόλησης και το 8% της μισθωτής απασχόλησης. Ωστόσο, όσον αφορά τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ελλάδα, αυτά είναι τα μικρότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι ο τομέας αντιπροσωπεύει μόλις το 1,8% της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα και το 3,3% της μισθωτής απασχόλησης.

Οι πολιτικές απασχόλησης στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας, για άτομα με οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας περιλαμβάνουν μέτρα όπως επαγγελματική κατάρτιση, σύστημα ποσόστωσης, επιχορηγήσεις για δημιουργία μικρών επιχειρήσεων, δικαιώματα προτεραιότητας, φοροαπαλλαγής και ευνοϊκές συμβάσεις εργασίας με εργοδότες που απασχολούν άτομα με οποιαδήποτε μορφή αναπηρίας.

Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει τους Πρότυπους Κανόνες για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες του ΟΗΕ (Συνεδρία 48/20.12.1993) μεταξύ των οποίων ο έβδομος "Απασχόληση" που παροτρύνει τα κράτη να εντάξουν τα ΑμΕΑ στην ανοιχτή απασχόληση. Η περιορισμένη απορρόφηση ατόμων με ειδικές ανάγκες και κοινωνικές μειονεξίες στην αγορά εργασίας αποτελεί συνέχεια της ήδη δύσκολης ατομικής τους ανάπτυξης κοινωνικά. Η αποκατάσταση των κοινωνικά μειονεκτούντων πραγματοποιείται από φορείς της αυτοδιοίκησης πρώτου κυρίως βαθμού, ιδρύοντας κέντρα υποστήριξης και αποκατάστασης ΑμΕΑ ή και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου με αντίστοιχες αρμοδιότητες. Επίσης ενεργά εμπλέκονται ποικίλα φιλανθρωπικά σωματεία, κοινωφελή ιδρύματα και αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) εθελοντικού και όχι μόνο χαρακτήρα.

Η θεσμοθέτηση της ποσόστωσης θέσεων εργασίας για ορισμένες κατηγορίες ατόμων μεταξύ των οποίων και τα ανάπηρα άτομα στο δημόσιο τομέα και σε επιχειρήσεις έτυχε ιδιαίτερα θερμής αποδοχής από τα ίδια και τον κοινωνικό τους περίγυρο. Οι θέσεις στο δημόσιο (νόμος 2643/1998) όντας μόνιμες, πλήρους απασχόλησης, με ασφάλιση και εφάπαξ κρίνονται ασφαλείς και θεωρούνται και ανταγωνιστικές. Αντίθετα, η θεσμοθέτηση δημιουργίας θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα μέσω επιχορήγησης των εργοδοτών για την απασχόληση ατόμων με ειδικές ανάγκες (Υ.Α.33712/1997,Φ.Ε.Κ.537,τ.Β/1.7.97) δεν έχει τύχει αντίστοιχης

αποδοχής από τα ίδια. Η αβεβαιότητα των εργοδοτών όμως, σχετικά με τις ικανότητες των ΑμΕΑ ενέχει τον κίνδυνο να απορριφτούν τα άτομα με δυσμενή αποτελέσματα για την ευαίσθητη ψυχοσύνθεσή τους αλλά και για την επιδιωκόμενη κοινωνικοοικονομική τους ένταξη.

Οι εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα που συνέβησαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 με στόχο τον εκσυγχρονισμό και της εναρμόνιση της εθνικής με την κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν είχαν και τόσο ενθαρρυντικά αποτελέσματα καθώς οι αλλαγές στον τομέα της απασχόλησης με τη θεσμοθέτηση θέσεων εργασίας για άτομα από ευπαθείς ομάδες δεν ευοδώθηκαν λόγω δυσλειτουργιών στους εμπλεκόμενους φορείς τόσο σε δημόσιο όσο και ιδιωτικό τομέα πχ ποσόστωση, κοινωνικές επιχειρήσεις ή ακόμα και θέσεις εργασίας στο δημόσιο. Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η προτίμηση των ατόμων με μειονεξίες πχ ΑμεΑ για μια θέση απασχόλησης στο δημόσιο προκαλεί ενδεχομένως καθυστερήσεις στην είσοδο τους στην αγορά εργασίας και εκμηδενίζει το ενδεχόμενο άσκησης πίεσης στον ιδιωτικό τομέα ώστε να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας για τα άτομα αυτά.

Πρόσφατα στον Τύπο δημοσιεύτηκε ότι επίκεινται 450 προσλήψεις ανέργων σε φορείς κοινωνικής οικονομίας όπως το κοινωνικό παντοπωλείο και κοινωνικό φαρμακείο. Αυτό αποτελεί μια ακόμα πολιτική απασχόλησης για την Ελλάδα που μαστίζεται από την οικονομική κρίση και ανεργία. Πιο συγκεκριμένα έγινε γνωστό ότι ξεκίνησε η έγκριση από τη Γενική Γραμματεία Κοινοτικών Πόρων του υπουργείου εργασίας των προτάσεων που υποβάλλουν κοινωνικοί φορείς για τη δημιουργία τοπικών δομών καταπολέμησης της φτώχειας οι οποίες, θα στελεχωθούν από ανέργους έως και 30 ετών που θα εργαστούν για περίπου 2 χρόνια. Έχουν υπογραφεί ήδη οι πράξεις ένταξης στο επιχειρηματικό πρόγραμμα "Ανάπτυξη Ανθρωπινού Δυναμικού" του ΕΣΠΑ 18 μη κυβερνητικών οργανώσεων σε ισάριθμες πόλεις. Οι δράσεις που θα αναπτυχθούν στοχεύουν στην υποστήριξη ομάδων του πληθυσμού που πλήττονται ή απειλούνται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό μέσω ενός πλέγματος παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Ειδικότερα στοχεύουν στην ενδυνάμωση και κοινωνική ενσωμάτωση ευπαθών κοινωνικά ομάδων και ειδικότερα αστέγων και των ευρισκομένων σε κατάσταση φτώχειας ατόμων, μέσα από ενέργειες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πληροφόρησης οι οποίες θα παρέχονται από τις κοινωνικές δομές που επίκειται να λειτουργήσουν.

Στοχεύουν δηλαδή στην αντιμετώπιση του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού για μεγάλο μέρος του πληθυσμού που έχει πληγεί από την οικονομική κρίση. Για την επίτευξη των ανωτέρω πρόκειται, συμφωνά με το πρόσφατο δημοσίευμα, να λειτουργήσουν οι εξής κοινωνικές δομές αντιμετώπισης της φτώχειας (φορείς κοινωνικής οικονομίας) : α) Κοινωνικό Παντοπωλείο β) Δομή Παροχής Συσσιτίων γ) Κοινωνικό Φαρμακείο δ) Υπνωτήριο ε) Ανοιχτό κέντρο ημερήσιας υποδοχής αστέγων στ) Δημοτικός λαχανόκηπος ζ) Τράπεζα χρόνου η) Γραφεία Διαμεσολάβησης.³⁰

Από τις παραπάνω δομές θα παρέχονται και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και πληροφόρησης με στόχο την ενδυνάμωση και κοινωνική ενσωμάτωση των ωφελουμένων. Για την παροχή των υπηρεσιών θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας σε διάφορες διοικητικές επιστημονικές ειδικότητες απ όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης οι οποίες θα καλυφθούν από ανέργους έως 30 ετών. Το κοινωνικό παντοπωλείο θα διανέμει είδη πρώτης ανάγκης στα μειονεκτούντα άτομα. Τα υπνωτήρια θα παρέχουν δομές διανυκτέρευσης αστέγων. Η δομή συσσιτίων που συνδέεται με τις τοπικές επιχειρήσεις για την σίτιση των ωφελουμένων. Το κοινωνικό φαρμακείο θα παρέχει σε άπορους, αστέγους και άτομα χωρίς ασφαλιστική κάλυψη δωρεάν φάρμακα. Ο δημοτικός λαχανόκηπος παρέχει αρδευόμενα αγροτεμάχια σε άπορους για καλλιέργεια με σκοπό την σίτιση των ωφελουμένων. Η τράπεζα χρόνου θα παρέχει τη δυνατότητα σε άπορους και άνεργους να συναλλάσσονται σε συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα για τις ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών με μονάδες εναλλακτικού συστήματος. Τέλος τα γραφεία διαμεσολάβησης θα παρέχουν πληροφόρηση και υπηρεσίες διευκόλυνσης σε ανέργους και άπορους σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι κοινωνικές δομές αντιμετώπισης της φτώχειας και διευκολύνει την επικοινωνία τους με κρατικούς φορείς σε θέματα που αφορούν την υγεία και την εργασία τους.

2.8 Ευρωπαϊκή Νομοθεσία για Κοινωνική Οικονομία

Στο Ην. Βασίλειο δραστηριοποιούνται 62.000 κοινωνικές επιχειρήσεις, ιδίως στον τομέα της υγείας και του περιβάλλοντος, δημιουργώντας 800.000 θέσεις εργασίας. Είναι επιχειρήσεις με πρωταρχικό τον κοινωνικό σκοπό: τα πλεονάσματά

³⁰ "Προσλήψεις σε φορείς κοινωνικής Οικονομίας" Άρθρο 3/7/2012 από την εφημερίδα το ΕΘΝΟΣ

τους επανεπενδύονται κυρίως γι' αυτό τον σκοπό στην επιχείρηση ή την κοινότητα και δευτερευόντως υποκινούνται από το ενδεχόμενο μεγιστοποίησης του κέρδους. Επίσης υπάρχουν αναφορές από στατιστικά στοιχεία ότι πανευρωπαϊκά ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας απασχολεί συνολικά 11 εκατ. ανθρώπους, κάτι που δείχνει το πόσο μπορεί ο θεσμός αυτός να συνδράμει στην καταπολέμηση του φαινομένου της ανεργίας.³¹

«Στην Ευρώπη, η έννοια της Κοινωνικής Επιχείρησης πρωτοεμφανίζεται στην Ιταλία το 1991 με την ψήφιση νόμου που θέσπιζε τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς. Οι εν λόγω κοινωνικοί συνεταιρισμοί αποσκοπούν να καλύψουν ανάγκες που δεν μπορούν να ικανοποιήσουν οι δημόσιες υπηρεσίες. Στη Γαλλία, οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις θεωρούνται ως υποσύνολο της Κοινωνικής Οικονομίας³² και συγγενεύουν άλλοτε με τις ενώσεις και τα σωματεία και άλλοτε με τους συνεταιρισμούς. Συγκεντρώνουν δε τρία χαρακτηριστικά : α) πολλαπλότητα των σκοπών, β) διαφορετικότητα των συμμετεχόντων μερών και γ) διαφορετικότητα των πηγών. (Jeantet, 2006, σ. 40).³³

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, από το 2002 παρατηρείται μια πολιτική ανάπτυξης των Κοινωνικών Επιχειρήσεων. Η κυβέρνηση ίδρυσε ένα Τμήμα στο Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας, Περιφερειακές Αντιπροσωπείες, Σχολές Εκπαίδευσης Κοινωνικών Επιχειρηματιών και ευνόησε τη Συνεργατική Κοινωνική Επιχείρηση (Social Enterprise Coalition), η οποία πρότεινε έναν ορισμό της Κοινωνικής Επιχείρησης και προέβη στη δημιουργία καταλόγου των πρόσφατων εμπειριών και ώθησε προς την ψήφιση του νόμου του 2004 για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις (Community Interest Companies, CIC). Ο ορισμός που έδωσε αφορά μια νέα νομική οντότητα προσανατολισμένη σαφώς

³¹ Μουσιδης Α.-Τσιλίκης Χ. "Διαμορφώνοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Προοπτικές και προκλήσεις για τους Καλλικράτειους Δήμους στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Ο ρόλος της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα: Κριτικές Προσεγγίσεις και Προκλήσεις". Αθήνα 2011.

³² Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί θεσμό και του γαλλικού δικαίου από το 1981. Ο τότε υπουργός Σχεδιασμού και Χωροταξίας και επιφορτισμένος με την Κοινωνική Οικονομία με διάταγμα ορίζει την Κοινωνική Οικονομία ως το σύνολο που απαρτίζεται από συνεταιρισμούς, ταμεία αλληλοβοήθειας και ενώσεις (Jeantet, 2006, σ. 43).

³³ Jeantet, T. (2006). *Économie sociale. La solidarité au défi de l'efficacité. Paris: La documentation Française.*

στην αγορά η οποία έχει εμπορική δραστηριότητα και παράλληλα εξυπηρετεί κοινωνικούς σκοπούς (Hewitt, 2002³⁴)»³⁵

Το 1992 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε τρεις προτάσεις προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο . Πρώτη ήταν η Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας . Δεύτερη ήταν η Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου περί του καταστατικού του ευρωπαϊκού ταμείου αλληλοβοήθειας που αφορά κυρίως την ασφάλιση της κοινωνίας των πολιτών ενώ και η τρίτη ήταν η Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου περί του καταστατικού του Ευρωπαϊκού Σωματείου Αυτές οι τρεις κανονισμοί συνοδεύεται από τρεις παρόμοιες οδηγίες που επιβάλλουν τη συμμετοχή των εργαζομένων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων τους. Το 2003 το καταστατικό της Ευρωπαϊκής Συνεταιριστικής εκδόθηκε. Τα άλλα δύο σχέδια κανονισμών και των οδηγιών , αποσύρθηκαν το 2006 από την Επιτροπή λόγω της έλλειψης προόδου στη νομοθετική διαδικασία. Στις δραματικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης που διανύουμε συγκαταλέγεται και η ραγδαία αύξηση ανέργων και επισφαλώς απασχολούμενων, ιδίως μετά την ατζέντα της Λισσαβόνας «Ευρώπη 2020». Έτσι, και στην Ελλάδα, τα αρμόδια θεσμικά όργανα τράπηκαν στην προσφυγή τους στην κοινωνική οικονομία με τον γνωστό και προαναφερόμενο νόμο 4019/2011.³⁶

2.9 Ο Τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

2.9,1 Γενικά

Όσον αφορά στην Ελλάδα, κοινή είναι η διαπίστωση ότι οι δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας δεν συναντώνται ιδιαίτερα αναπτυγμένες και οι όποιες προσπάθειες γίνονται τα τελευταία χρόνια από διάφορους φορείς προσκρούουν, μεταξύ άλλων, στην έλλειψη ενός κατάλληλου και ευέλικτου πλαισίου

³⁴ Hewitt, P. (2002). Social enterprise. A strategy for success. London: Department of Trade and Industry (www.dit.gov.uk).

³⁵ Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL Εθνικό Θεματικό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία Ομάδα Εργασίας I :«**Διαμόρφωση και προώθηση πλαισίου ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα Πρόταση Δημιουργίας Πλαισίου για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα**»

³⁶ « **Απασχόληση και κοινωνική πολιτική** »

http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/index_el.htm

για τη θεσμική, διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα αυτόν. Γενικότερα, οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Οικονομίας στη χώρα μας εμφανίζουν πληθώρα αδυναμιών που συνδέονται με την απουσία μιας ισχυρής παράδοσης σ' αυτό τον τομέα.

Πράγματι, τόσο η έννοια όσο και οι δραστηριότητες του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στην Ελλάδα. Ακόμη και η ιδέα ότι οι διάφορες πρωτοβουλίες «μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα» που αναπτύσσονται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα συνιστούν ένα «διακριτό τομέα», δεν συναντιέται συχνά στην ελληνική σκέψη. Έτσι μέχρι πρόσφατα η ελληνική κοινωνία στο σύνολό της εξακολουθεί να εντάσσει τέτοιου τύπου πρωτοβουλίες σε μια «φιλανθρωπικού χαρακτήρα» προσέγγιση.

Έτσι, οι όποιες προσπάθειες γίνονται τα τελευταία χρόνια για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων με παραγωγικό χαρακτήρα και επιχειρηματικό προσανατολισμό, που στοχεύουν στην επαγγελματική ένταξη ατόμων, που ανήκουν σε διάφορες ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού είναι αποσπασματικές, ενώ έχουν συνήθως άτυπο ή και παράτυπο χαρακτήρα όπως αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες, ενώσεις, κλπ. λόγω της ανυπαρξίας ενός σαφούς και κανονιστικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα πολλές τέτοιες προσπάθειες να ακυρώνονται στην πράξη, ή να οδηγούνται σε αδράνεια ή και σε «παραίτηση». Και αυτό γιατί το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ίδρυση νέων οργανωτικών μορφών όπως οι «Κοινωνικές Επιχειρήσεις», «Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί» κ.α.

2.9,2 Προβλήματα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα

Πιο συγκεκριμένα, οι όποιες προσπάθειες και πρωτοβουλίες στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ιεραρχικά τα εξής προβλήματα: α) Έλλειψη θεσμικού πλαισίου για τον τομέα στο σύνολό του και πολύ περισσότερο έλλειψη ευνοϊκού υποστηρικτικού πλαισίου. Μόνη εξαίρεση αποτελούν οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης του ν.2716/99³⁷, ο οποίος προβλέπει μια σειρά υποστηρικτικών ρυθμίσεων όπως :

³⁷ ΦΕΚ Αρ Φύλλου 96 17/05/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας»

αφορολόγητο, δυνατότητα παραχώρησης προς χρήση κινητής και ακίνητης περιουσίας από Ν.Π.Δ.Δ., προνομιακό καθεστώς συμβάσεων, προνομιακό καθεστώς απασχόλησης των ευπαθών ομάδων. Συνεπακόλουθα αυτής της έλλειψης γενικού θεσμικού πλαισίου είναι η έλλειψη πηγών χρηματοδότησης και χρηματοδοτικής ενίσχυσης, επίσημων συνεργασιών με το κράτος καθώς και δημόσιας αναγνώρισης. β) Η ανάγκη υποστήριξης και συμβουλευτικής στην καθημερινή λειτουργία των φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί ένα από τα πιο κομβικά ζητήματα για την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα καθώς και τη βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων φορέων και την πιο οργανωμένη και αποτελεσματική λειτουργία τους. γ) Στο σύγχρονο πλαίσιο λειτουργίας και ανάπτυξης της αγοράς αλλά και γενικότερα, ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας είναι το πρόβλημα της δικτύωσης και της ανάπτυξης συμμαχιών τόσο στο εσωτερικό του τομέα όσο και ευρύτερα. Η δικτύωση των φορέων είναι ιδιαίτερα απαραίτητη τόσο για θέματα διεκδίκησης και προβολής όσο και για την ανάπτυξη κοινών επιχειρηματικών δράσεων και πρωτοβουλιών. Η δικτύωση είναι πάρα πολύ περιορισμένη τόσο σε τοπικό όσο και εθνικό επίπεδο. δ) Η σύγχρονη οικονομική συγκυρία απαιτεί, για την ανάληψη της οποιασδήποτε επιχειρηματικής δράσης, κάποιο είδος ενίσχυσης είτε μέσω κρατικών είτε μέσω χρηματοπιστωτικών φορέων. Ωστόσο, στη περίπτωση της Κοινωνικής Οικονομίας, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της, κανένας από τους παραπάνω φορείς δεν έχει προβλέψει την οποιαδήποτε ενίσχυση.

Διαπιστώνεται, δηλαδή, η έλλειψη μηχανισμών χρηματοδοτικής ενίσχυσης τόσο από το κράτος μέσω επίσημων προγραμμάτων με τελικούς αποδέκτες τους φορείς της κοινωνικής οικονομίας, όσο και από τους χρηματοπιστωτικούς φορείς, μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων και θεσμών. ε) Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας είναι η έλλειψη εξειδικευμένων και έμπειρων στελεχών. Όσο και να ακούγεται αντιφατικό αυτό στην σημερινή αγορά εργασίας με την υπερπροσφορά εργατικού δυναμικού, ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας αντιμετωπίζει ένα σημαντικό πρόβλημα στην κάλυψη των αναγκών του για εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Θέσεις όπως υπεύθυνου

κοινωνικού μάνατζμεντ, έμπειρων στελεχών διοίκησης παρόμοιων φορέων καθώς και απλών στελεχών στα νέα επαγγελματικά αντικείμενα που δημιουργεί η ανάπτυξη δραστηριοτήτων της κοινωνικής οικονομίας, αναδεικνύουν την ανάγκη για εξειδικευμένα αλλά συνάμα και πιστοποιημένα στελέχη. ζ) Τα αρνητικά στερεότυπα που έχουν δημιουργηθεί στη χώρα μας στο παρελθόν από ανοργάνωτη και αναποτελεσματική ανάπτυξη κάποιων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας, αλλά και από την κακοδιαχείριση των διάφορων μορφών συνεταιριστικών δραστηριοτήτων (κυρίως στον χώρο των αγροτικών συνεταιρισμών), έχουν δημιουργήσει ένα αρνητικό κλίμα και ένα αναποτελεσματικό προφίλ για τους φορείς του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας.³⁸

Εν μέρει ως αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής, έχουν αυξηθεί και οι ανάγκες για παροχή κοινωνικής φροντίδας και γενικότερα κοινωνικό-υποστηρικτών υπηρεσιών. Με δεδομένο μάλιστα το γεγονός ότι τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια παρατηρείται στην Ελλάδα μια σταδιακή αποδυνάμωση του ρόλου της οικογένειας ως ενός άτυπου μηχανισμού υποστήριξης, ενίσχυσης και προστασίας των μελών της, προβάλλει επιτακτική η ανάγκη για την κάλυψη των «κενών» στον τομέα αυτόν.

Γενικότερα, οι νέες ανάγκες που εμφανίζονται στην ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια συνδέονται ολοένα και περισσότερο με αιτήματα που αφορούν τόσο τη βελτίωση της καθημερινότητας και της ποιότητας ζωής στις πόλεις και στην επαρχία όσο και, κυρίως, τη διασφάλιση του δικαιώματος της εργασίας σε όλους αλλά και της βελτίωσης της ποιότητας της εργασίας. Στην πραγματικότητα, ο αποκλεισμός καταπολεμάται με την πλήρη και ισότιμη ένταξη στην αγορά εργασίας και την απασχόληση.

2.9,3 Το Κοινωνικό Θεσμικό Κεφάλαιο στην Ελλάδα σήμερα

³⁸ Διατσέντα Φανού- Φουσκαρίνη « Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα », Αθήνα 28 Μαρτίου 2011. Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης <http://www.opengov.gr/minlab/?c=1077>

Η κινητοποίηση, ειδικότερα, του Κοινωνικού Κεφαλαίου στην Ελλάδα, που παραμένει μέχρι σήμερα αναξιοποίητο, θα μπορούσε να δημιουργήσει νέα δεδομένα και νέους προσανατολισμούς στις τοπικές οικονομίες, κυρίως μέσω της προώθησης και στήριξης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών κοινωνικά προσανατολισμένων. Σχετικές έρευνες έχουν δείξει ότι τέτοιου είδους πρωτοβουλίες δημιουργούνται συνήθως μέσα από μια διαδικασία που υπερβαίνει τα ατομικά συμφέροντα ενώ η δύναμή τους πηγάζει κυρίως από μία αμοιβαία κατανόηση η οποία και έχει θετική επίδραση στις οικονομικές επιδόσεις των δραστηριοτήτων τους. Πολλοί μάλιστα υποστηρίζουν, ότι το συγκριτικό πλεονέκτημα των πρωτοβουλιών του τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας βρίσκεται κυρίως στην ικανότητά τους να μετατρέπουν μέρος του Κοινωνικού Κεφαλαίου, ακόμη και σε περιοχές που αυτό δεν είναι ανεπτυγμένο, σε συντελεστή παραγωγής.

Στο πλαίσιο των κοινωνικών παντοπωλείων οι Ο.Τ.Α. πρώτου και δεύτερου βαθμού διοργανώνονται συσσίτια στα πλαίσια κοινωνικής δράσης αλλά και διανομή φαγητού σε απόρους και αστέγους στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας όπως πχ τα κοινωνικά παντοπωλεία που στις δύσκολες μέρες που διανύουμε λόγω της οικονομικής κρίσης, με απώτερο σκοπό να λαμβάνουν κάθε άλλο μέτρο υποστήριξης αστέγων και απόρων όπως ιατροφαρμακευτική κάλυψη κ.α. Το σημερινό θεσμικό πλαίσιο, όπως διαμορφώθηκε με το Ν. 3852/2010 προβλέπει την άσκηση των αρμοδιοτήτων κοινωνικού χαρακτήρα κυρίως από τους Δήμους ενώ στις Περιφέρειες έχουν ανατεθεί αρμοδιότητες σε θέματα απασχόλησης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. Στο πλαίσιο της διαβούλευσης του σχεδίου νόμου για την τροποποίηση του Ν. 3852/2010³⁹ καλό θα ήταν να γίνει μια προσθήκη άρθρου που θα προβλέπει την ανάθεση αρμοδιοτήτων κοινωνικής πολιτικής και στις Περιφέρειες, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα, σε συνεργασία με τους Δήμους και εθελοντικές οργανώσεις, έτσι ώστε να υλοποιηθούν δράσεις κοινωνικής μέριμνας για όλους τους πολίτες των κοινωνικά ευπαθών ομάδων, με στόχο τον περιορισμό της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η συνεργασία Δήμων και Περιφέρειας θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω της δημιουργίας ενός Διαβαθμιακού Συνδέσμου σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 105 του Ν. 3852/2010. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται σε κάθε Περιφέρεια ένα

³⁹ ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 87, Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης. 7 Ιουνίου 2010

συντονιστικό όργανο άσκησης κοινωνικής πολιτικής για το σύνολο των πολιτών και δίνεται η δυνατότητα εξασφάλισης πιστώσεων, αφενός μέσω της εισφοράς των μελών του συνδέσμου και αφετέρου μέσω της διεκδίκησης εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, για τη χρηματοδότηση δράσεων για τη στήριξη ευπαθών ομάδων όπως η λειτουργία Κοινωνικών Ιατρείων, κοινωνικών φαρμακείων, κοινωνικών παντοπωλείων και ξενώνων αστέγων αλλά και προγραμμάτων προληπτικής ιατρικής με κινητές μονάδες (π.χ. προληπτική οδοντιατρική σε σχολεία, εξετάσεις μαστογραφίας, εξετάσεις εργαζομένων σε επικίνδυνα και ανθυγιεινά επαγγέλματα στους χώρους δουλειάς κ.λπ.).⁴⁰

Οι φορείς της κοινωνίας πολιτών, σύλλογοι, σωματεία, οργανισμοί μη κερδοσκοπικοί που δρουν στην Περιφέρεια αγωνιούσαν και περίμεναν το νομοσχέδιο 4019/2011 για να τους δώσει τη δυνατότητα όπως σε όλη την Ευρώπη, να δημιουργήσουν κοινωνικές επιχειρήσεις, για να καταπολεμήσουν την ανεργία και να δημιουργήσουν κοινωνικό κεφάλαιο που τόσο ανάγκη το έχει η Ελληνική περιφέρεια ελλείπει θεσμών και υποδομών στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης, του πολιτισμού της προστασίας του περιβάλλοντος κα.

ΜΕΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

3) Μεθοδολογία

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας γίνεται η παρουσίαση τριών διαφορετικών μορφών κοινωνικής οικονομίας, επιδιώκοντας έτσι μια προσέγγιση του φαινομένου σε ένα πιο ευρύ φάσμα και σε μια πιο σφαιρική οπτική. Πιο συγκεκριμένα αρχικά έχουμε την περιγραφή του Κοινωνικού Παντοπωλείου Αθηνών όπως αυτό παρουσιάζεται μέσα από τον ηλεκτρονικό και έντυπο Τύπο ως ένας φορέας που έγκειται στο πεδίο της Κοινωνικής Οικονομίας. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στον Κοινωνικό Πολυχώρο « Φωλιά » και στην κοινωνική επιχείρηση το « Παγκάκι» περιγράφοντάς τα εκτενώς μέσα από πληροφορίες που συλλέχθηκαν από τον Τύπο (ηλεκτρονικό και έντυπο) αλλά και μέσα από παρατήρηση που έγινε επιτόπια.

⁴⁰ «Άσκηση κοινωνικής πολιτικής από την της Αυτοδιοίκησης». Τετάρτη 18 Απριλίου 2012. Άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.portnet.gr/2009-11-14-13-02-22/10373-2012-04-18-15-21-11.html>

Η ανάλυση των δεδομένων και των παρατηρήσεων καθορίζεται εκ των προτέρων από την προβληματική της έρευνάς μας, όπως γίνεται σε όλες τις διπλωματικές εργασίες. Το κύριο ζητούμενο και προβληματισμός στην παρούσα εργασία είναι : Μπορεί άραγε η κοινωνική οικονομία να συμβάλλει στην επιχειρηματικότητα για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε;

Έτσι λοιπόν, προσαρμόστηκε η μεθοδολογία έρευνας, που ακολουθήθηκε σε αυτό ακριβώς που περιγράφει ο κεντρικό ερώτημα αυτής της εργασίας. Στην προσπάθεια αυτή διασταυρώθηκαν ερευνητικά εργαλεία όπως η ελεύθερη συνέντευξη και η παρατήρηση, άμεση και συμμετοχική ,καθώς αρχικά τα πρώτα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω επιτόπιας παρατήρησης των μορφών κοινωνικής οικονομίας όπως η « Φωλιά » και το « Παγκάκι», αλλά και αργότερα μέσα από παρατήρηση ενεργειών και γεγονότων από εργαζόμενους στους φορείς κοινωνικής οικονομίας αλλά και από τα άτομα που λαμβάνουν τις υπηρεσίες που παρέχουν οι φορείς αυτοί. Έγιναν επισκέψεις και στη « Φωλιά » και στο « Παγκάκι» αρχικά ως πελάτης των κοινωνικών αυτών μορφών οικονομίας, και τέθηκαν κάποιες διευκρινιστικές ερωτήσεις που αφορούσαν κυρίως το είδος της ενασχόλησης τους και με το αν στην περίοδο της οικονομικής κρίσης οι ανάγκη του κόσμου για τέτοιου είδους επιχειρήσεις και εγχειρήματα έχει αυξηθεί. Σε επόμενες επισκέψεις προσπάθησα να αποτυπώσω το εργασιακό περιβάλλον της εκάστοτε μορφής κοινωνικής οικονομίας και το κατά πόσο η ανεργία που μαστίζει την χώρα μας θα μπορούσε ενδεχομένως να καταπολεμηθεί έως ένα βαθμό και από αυτή την κοινωνική σκοπιά. Έγιναν και κάποιες ανοικτές αλλά σύντομες συνεντεύξεις σε παρευρισκόμενους αλλά και απασχολούμενους θέλοντας έτσι να προσεγγίσω όσο το δυνατόν πιο πολύ την προβληματική.

4) Το κοινωνικό παντοπωλείο Αθηνών

Το κοινωνικό παντοπωλείο είναι μια μορφή κοινωνικής οικονομίας που δραστηριοποιείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα και προσφέρει κοινωνικό έργο παρέχοντας κυρίως είδη πρώτης ανάγκης όπως τρόφιμα σε τιμές παρά πολύ χαμηλές για άτομα ειδικά με πραγματικά χαμηλό εισόδημα και ανέχεια οικονομικών πόρων

διαπιστωμένα με κριτήρια όπως πχ ανέργους με ισχύουσα κάρτα ανεργίας αλλά και άπορους μέσα από το εκκαθαριστικό της εφορίας τους κα .

Το « Κοινωνικό Παντοπωλείο Αθηνών» , το οποίο εξετάζουμε στην παρούσα εργασία ,αποτελεί κομμάτι μιας σειράς κοινωνικών παντοπωλείων στον ελλαδικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν το , Κοινωνικό Παντοπωλείο Δήμου Αθήνας ,Δήμου Πειραιά ,Δήμου Αγίων Αναργύρων ,Δήμου Μαρκοπούλου ,Δήμου Θεσσαλονίκης ,Δήμου Σταυρούπολης (Ν. Ξάνθης) ,Δήμου Λάρισας ,Δήμου Καβάλας, Δήμου Πολίχνης ,Δήμου Τυρνάβου ,Δήμου Καλαμάτας ,Δήμου Ρεθύμνου ,Δήμου Ιεράπετρας ,Δήμου Χανίων ,Νομαρχίας Ηρακλείου Κρήτης ,Νομαρχίας Δωδεκανήσου και Δήμου Λεμεσού.

Το « Κοινωνικό Παντοπωλείο Αθηνών» βρίσκεται στην οδό Σοφοκλέους 66 στην Αθήνα και λειτουργεί δύο φορές την εβδομάδα , κάθε Τρίτη και κάθε Πέμπτη από τις 10 το πρωί μέχρι τις 4 το απόγευμα. Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο Αθηνών » ιδρύθηκε στο πλαίσιο του εορτασμού του 2007 ως Έτους Αστέγων, σε συνεργασία με την Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία «Κοινωνικό Παντοπωλείο». Στεγάζεται σε ανακαινισμένο διώροφο κτήριο στο κέντρο της Αθήνας που αντικατοπτρίζει περισσότερο το κοινωνικό πρόβλημα των ημερών μας, και είναι ενταγμένο στα Προγράμματα του Ιδρύματος Αστέγων του Δήμου Αθηναίων. Διαθέτει όλα τα προϊόντα τα οποία υπάρχουν σε κάθε σούπερ μάρκετ όπως είδη παντοπωλείου, αναψυκτικά, νερό, απορρυπαντικά, κατεψυγμένα προϊόντα, ενδύματα, είδη οικιακού εξοπλισμού, παιχνίδια κ.ά.

Στο πλαίσιο μιας συντονισμένης στρατηγικής για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, το Κ.Υ.Α.Δ.Α (κέντρο υποδοχής και αστέγων του δήμου Αθηναίων) εκπονεί και αναπτύσσει σχέδια κοινωνικής δράσης. Συγκεκριμένα, εκτός από τις ήδη παρεχόμενες υπηρεσίες στέγασης, σίτισης, ένδυσης, υπόδησης κ.λπ. άστεγων και απόρων, προώθησε και ολοκλήρωσε τη δημιουργία του «Κοινωνικού Παντοπωλείου». Πρόκειται για ιδέα που έχει εφαρμοσθεί και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Το κατάστημα παρέχει όλα τα είδη σούπερ μάρκετ δωρεάν, σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ακόμα και δωρεάν που σε συνδυασμό με την κοινωνική δράση των συσσιτίων βοήθα στην αντιμετώπιση της απόλυτης φτώχειας που ελλοχεύει ιδιαίτερα στην εποχή της οικονομικής κρίσης που διανύουμε..

Σκοπός του προγράμματος αυτής της μορφής Κοινωνικής Οικονομίας , είναι η κάλυψη πρωτογενών αναγκών επιβίωσης απόρων οικογενειών και μοναχικών

ατόμων άνω των 65 ετών, για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες και με δυνατότητα παράτασης αυτού, όπου είναι απαραίτητο, ώστε να γίνει δυνατή η κοινωνική επανένταξή τους με καλύτερες αξιώσεις. Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» ιδρύθηκε με τη χορηγία μεγάλης πολυεθνικής εταιρείας σουπερ-μάρκετ που διαθέτει τα μέσα και την απαραίτητη τεχνογνωσία.

4.1 Ο Κανονισμός Λειτουργίας του Κοινωνικού Παντοπωλείου

Ο Κανονισμός Λειτουργίας του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» συντάχθηκε από την Κοινωνική Υπηρεσία του Ιδρύματος και εγκρίθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος. Ο Κανονισμός εγκρίνεται, συμπληρώνεται και τροποποιείται μόνον με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος. Το Διοικητικό Συμβούλιο του Κ.Υ.Α.Δ.Α. ορίζει ειδική εξαμελή Επιστημονική Επιτροπή για την κοινωνική διάσταση της λειτουργίας του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» και η οποία αποτελείται από : α) τον Πρόεδρο του Κ.Υ.Α.Δ.Α. β) έναν ανώτερο υπάλληλο του Κ.Υ.Α.Δ.Α. γ) δύο κοινωνικούς λειτουργούς και δ) δύο ψυχολόγους .

Η Επιτροπή αυτή συγκεντρώνει τα αιτήματα όσων επιθυμούν να εξυπηρετούνται από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο», αποφασίζει την έγκριση ή την απόρριψη των αιτήσεων, εισηγείται τυχόν αναγκαίες τροποποιήσεις του παρόντος Κανονισμού, μετά από πρόταση κοινωνικού λειτουργού . Τα στοιχεία των αιτούντων και των τελικών δικαιούχων είναι απόρρητα και τα διαχειρίζονται μόνον στελέχη της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Κ.Υ.Α.Δ.Α., τα οποία τα τηρούν σε ηλεκτρονική μορφή. Οι δικαιούχοι μπορούν να έχουν πρόσβαση στις παροχές του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» , με την επίδειξη της ειδικής κάρτας, η οποία εκδίδεται από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κ.Υ.Α.Δ.Α. Οι υπηρεσίες που παρέχονται από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» είναι εντελώς δωρεάν και αφορούν συνολικά 200 δικαιούχους.⁴¹

4.2 Οι Πολιτικές Απασχόλησης στο Κοινωνικό Παντοπωλείο Αθηνών

⁴¹ Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο», Άρθρο στην ιστοσελίδα

http://www.hellasnews.tv/kyada/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=50

Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» στελεχώνεται από εξειδικευμένους υπαλλήλους της χορηγού εταιρίας σουπερ-μάρκετ. Ταυτόχρονα απασχολούνται σε βοηθητικές εργασίες και δημότες Αθηναίων που αντιμετωπίζουν σημαντικά οικονομικά προβλήματα κάτι που παράλληλα με το κοινωνικό έργο που προσφέρει το κοινωνικό παντοπωλείο ως φορέας κοινωνικής οικονομίας δείχνει ότι βοηθά και στην μείωση της ανεργίας αλλά και της περιθωριοποίησης των ατόμων που μαστιάζονται από την υπάρχουσα οικονομική κρίση αλλά και όχι μόνο. Ένα τέτοιο παράδειγμα δημιουργίας θέσεων απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και του τρίτου τομέα φαίνεται να είναι οι 450 θέσεις εργασίας για επιστημονικό και όχι μόνο προσωπικό που επίκεινται όπως αποτυπώθηκε πρόσφατα σε γνωστή εφημερίδα, σε κοινωνικά παντοπωλεία, φαρμακεία και άλλες υπηρεσίες και παροχές κοινωνικού περιεχομένου. Με τέτοιες κινήσεις επιτυγχάνεται το τερπνόν μετά του ωφελίμου καθώς μέσω από της αύξησης του κοινωνικού τομέα βοηθούνται άτομα με πρόβλημα επιβίωσης αλλά απασχολούνται δημιουργικά και άτομα που λόγω της οικονομικής κρίσης αλλά και της ανεργίας απειλούνται από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό ως συνακόλουθό (μακροχρόνια άνεργοι, πτυχιούχοι άνεργοι κτλ)⁴²

4.3 Οι ωφελοόμενοι του Κοινωνικού Παντοπωλείου Αθηνών και τα κριτήρια επιλογής τους.

Οι δικαιούχοι του κοινωνικού παντοπωλείου εναλλάσσονται ανά έξι μήνες, ώστε να είναι δυνατή η έρευνα και εξέταση τυχόν μεταβολών στην αρχική τους κατάσταση. Ανανέωση της παροχής κάθε δικαιούχου δύναται να εγκριθεί, εφόσον η Επιτροπή το κρίνει απαραίτητο. Ανάλογα με τις ανάγκες κάθε δικαιούχου, οι οποίες αξιολογούνται από την Επιτροπή βάσει των κριτηρίων που περιλαμβάνονται καθορίζεται συγκεκριμένο χρηματικό όριο αγοράς. Για τη διαδικασία επιλογής των δικαιούχων κρίθηκε απαραίτητο να τεθούν συγκεκριμένα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία η Επιστημονική Επιτροπή θα μπορεί να αποφασίζει ποιοι από τους αιτούντες αποκτούν το δικαίωμα της εξυπηρέτησης από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο». Οι προϋποθέσεις αυτές έχουν ως εξής: α) Εντοπιότητα. δηλαδή όσοι είναι δημότες

⁴² "Προσλήψεις σε φορείς κοινωνικής Οικονομίας" Άρθρο 3/7/2012 από την εφημερίδα το Έθνος.

Αθηναίων β) Οικογενειακή κατάσταση. πχ Πολύτεκνες οικογένειες με ανήλικα ή και ενήλικα τέκνα. Μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα ή ενήλικα τέκνα και ο συνδυασμός αυτών . Μοναχικά άτομα άνω των 65 ετών. Οικογένειες με ανήλικα, ενήλικα τέκνα ή και συνδυασμό αυτών. γ) Η επαγγελματική κατάσταση του ατόμου ή των μελών της οικογένειας , που αιτείται για τις παροχές του «Κοινωνικού Παντοπωλείου » δ) Η Οικονομική και περιουσιακή κατάσταση. Οι πηγές εισοδήματος και τα περιουσιακά στοιχεία του ατόμου ή των μελών της οικογένειας που αιτείται παροχές του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» ε) Οι Συνθήκες στέγασης του αιτούντα πχ: Ιδιοκατοίκηση ή Φιλοξενούμενος (σε ξενώνα, σε σπίτι) κτλ ζ) Η κατάσταση υγείας πχ παθολογικά ή και ψυχιατρικά προβλήματα ή και εξαρτημένα άτομα .⁴³

4.4 Τα δικαιολογητικά εγγραφής και οι υποχρεώσεις των ωφελουμένων

Τα δικαιολογητικά εγγραφής για την εγγραφή του δικαιούχου στο Πρόγραμμα απαιτούνται τα εξής δικαιολογητικά: α) Αίτηση του ενδιαφερομένου .β) Δελτίο Αστυνομικής Ταυτότητας . γ) Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης. δ) Λογαριασμός Δ.Ε.Η ή Ο.Τ.Ε. ή χαρτί από την εφορία που βεβαιώνει τη διεύθυνση κατοικίας. ε) Εκκαθαριστικό εφορίας ή υπεύθυνη δήλωση επικυρωμένη από την εφορία ότι δεν υποχρεούται να υποβάλλει φορολογική δήλωση γιατί δεν έχει εισοδήματα . στ) Ε9. ζ) Μισθωτήριο συμβόλαιο. Σε περίπτωση που κάποιο άτομο επιβαρύνεται οικονομικά από την κατάσταση της υγείας του, πρέπει να προσκομίζει την αντίστοιχη γνωμάτευση. Όσα άτομα εξυπηρετούνται από το κοινωνικό παντοπωλείο έχουν ορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις που οφείλουν να τηρούν και να σέβονται.

Οι δικαιούχοι οφείλουν να σέβονται τους υπαλλήλους και τους χώρους του «Κοινωνικού Παντοπωλείου». Επίσης είναι οι αποκλειστικά υπεύθυνοι για τη φύλαξη της «Ειδικής Κάρτας» που τους διατίθεται για την εξυπηρέτησή τους από το «Κοινωνικό Παντοπωλείο». Σε περίπτωση απώλειας της Κάρτας οφείλουν να ενημερώσουν τον αρμόδιο υπάλληλο όσο το δυνατόν συντομότερα για την ακύρωση και την αντικατάστασή της. Η «Ειδική Κάρτα» ανήκει αποκλειστικά στον αναγραφόμενο στον αναγραφόμενο σε αυτή δικαιούχο και απαγορεύεται η μεταβίβασή της σε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο . Οι δικαιούχοι μπορούν να

⁴³ Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο», Άρθρο στην ιστοσελίδα http://www.hellasnews.tv/kyada/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=50

χρησιμοποιούν ή να επιδεικνύουν την «Ειδική Κάρτα» αποκλειστικά και μόνο στο «Κοινωνικό Παντοπωλείο». Η χρήση της απαγορεύεται σε οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία. Οι δικαιούχοι οφείλουν να τηρούν τις προβλέψεις του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και να προσκομίζουν οποιοδήποτε συμπληρωματικό δικαιολογητικό ζητηθεί από την Κοινωνική Υπηρεσία του Κ.Υ.Α.Δ.Α. Οι δικαιούχοι έχουν δικαίωμα χρήσης των υπηρεσιών του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες και δικαίωμα επανεγγραφής στο «Κοινωνικό Παντοπωλείο» μετά τη λήξη του καθορισμένου εξαμήνου, εφόσον επαναπροσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά και επανεγκριθούν από την Επιτροπή. Επίσης δικαιούνται τη δωρεάν παροχή των ειδών έως ένα προκαθορισμένο χρηματικό ποσό ανά εξάμηνο λειτουργίας του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» και η Επιστημονική Επιτροπή έχει δικαίωμα να αποφασίσει τη διακοπή της συγκεκριμένης παροχής σε οποιοδήποτε δικαιούχο αν παραβεί κανονισμό, αν εξαντλήσει την ημερομηνία που έχει δικαίωμα για τις παραπάνω παροχές και αρνηθεί την επανεξέτασή του, αν δημιουργήσει πρόβλημα σε κάποιον από τους υπαλλήλους της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Κ.Υ.Α.Δ.Α. ή της χορηγού εταιρείας σούπερ μάρκετ και αν δεν εμπίπτει στις προϋποθέσεις για τις παροχές αυτές. Η διαδικασία που ακολουθείται περιλαμβάνει τη διαγραφή του από το Πρόγραμμα του «Κοινωνικού Παντοπωλείου» και την απαγόρευση εισόδου του στον αντίστοιχο χώρο.

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο αποτελεί μια κοινή μορφή Κοινωνικής Οικονομίας στις μέρες μας, μέσα από άσκηση κοινωνικής πρόνοιας και οικονομίας, αφού η οικονομική κρίση που διανύουμε έχει φέρει στο προσκήνιο την ανάγκη άσκησης κοινωνικής οικονομίας αφού βοηθούν τους αδύναμους κοινωνικά αλλά προσφέρουν και θέσεις εργασίας για άτομα περιθωριοποιημένα όπως πχ ανέργους και όχι μονό. Ωστόσο υπάρχουν και άλλες μορφές κοινωνικής οικονομίας που θα δούμε παρακάτω.

5)Ο Κοινωνικός Πολυχώρος «ΦΩΛΙΑ»

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινωνικής οικονομίας είναι η «Φωλιά» που δραστηριοποιείται στην περιοχή του κουκακίου στο κέντρο της Αθήνας. Η «ΦΩΛΙΑ» αποτελεί μια μορφή κοινωνικού καταστήματος με είδη σούπερ μάρκετ

αλλά και με είδη ένδυσης και υπόδησης. Είναι ένα κατάστημα αλληλεγγύης, ένα ακόμα παράδειγμα φορέα κοινωνικής οικονομίας. Είναι ένας κοινωνικός πολυχώρος που προσφέρει είδη πρώτης ανάγκης, ρούχα και σχολικά σε συμβολικές τιμές. Δωρεάν επίσης διανομές σε απόρους και ηλικιωμένους. Μια φωλιά αλληλεγγύης και συμπαράστασης για τη στήριξη ανέργων, απόρων, ηλικιωμένων και γενικά προσώπων που πιέζονται από την οικονομική κρίση. Το κοινωνικό κατάστημα της «Φωλιάς» το δημιούργησε μια ομάδα εθελοντών που φέρουν την ονομασία «Παιδί και Οικογένεια». Η ομάδα εθελοντών «Παιδί και Οικογένεια» είναι η βασική οργάνωση στην οποία έγκειται και το κοινωνικό κατάστημα της «Φωλιάς» και αποτελεί ένα από τα πιο ενεργά και αποδοτικά πλέον μέλη της. Η οργάνωση «Παιδί και Οικογένεια» δραστηριοποιείται πανελλαδικά και πραγματοποιεί δωρεάν διανομές σε 4.500 ανέργους, απόρους με παιδιά και ηλικιωμένους, στους οποίους διανέμονται είδη πρώτης ανάγκης και μάλιστα στα σπίτια τους.

Στη ΦΩΛΙΑ στήριξης, όπως ονομάζεται ο κοινωνικός πολυχώρος μπορεί κανείς με ετήσια συνδρομή 25 ευρώ να προμηθεύεται είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, απορρυπαντικά, πάνες), ρούχα, βιβλία, σχολικά προϊόντα, παιχνίδια, αλλά και να ζητά ψυχολογική υποστήριξη ή να χρησιμοποιεί εργαστήρια για παιδιά, σε τιμές συμβολικές, που σαφώς και δεν έχουν σχέση με τις τιμές της αγοράς. Η «ΦΩΛΙΑ» απευθύνεται σε όλες τις οικογένειες και φιλοδοξεί, κατά τη νόμιμη εκπρόσωπο του φορέα Ρ.Τ, να αποτελέσει ένα όπλο για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η φράση που λέει συχνά η κυρία Τ. είναι: «Σας βοηθάμε να βοηθήσετε»⁴⁴

Η ρήση αυτή είναι το μήνυμα που στέλνουν και οι εθελοντές της ομάδας.

«Σε αυτόν τον χώρο, σε τιμές καθαρά συμβολικές για όλα τα μέλη, μπορεί κάποιος να βρει βρεφικό γάλα, πάνες, τρόφιμα για όλη την οικογένεια, είδη για το σπίτι, βιβλία και παιχνίδια. Δεν στηριζόμαστε σε χορηγίες, ούτε προσφέρουμε εκπτώσεις σε εμπορικά καταστήματα και εστιατόρια, όπως γίνεται συνήθως, αλλά προϊόντα με συμβολικές συνδρομές αναλόγως ποσότητας, αποκλειστικά για την κάλυψη των πάγιων εξόδων μας» λέει η κυρία Τ.

⁴⁴ Στέλλα Κεμανετζή «ΦΩΛΙΑ» ΣΤΗΡΙΞΗΣ», 13 Νοεμβρίου 2011 από άρθρο στο International Press Correspondence kemanetzi@pegasus.gr.

Ο θεσμός παρέχει επίσης ψυχολογική υποστήριξη με τη συνδρομή 70 εθελοντών ψυχολόγων σε ανέργους με παιδιά και σε απόρους ανέργους του 2010-2011, που τόσο ανάγκη έχουν αυτήν τη δύσκολη οικονομική περίοδο ένα χέρι βοήθειας. Υπάρχουν επίσης και κοινωνικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στον φορέα Κοινωνικής Οικονομίας "Φωλιά" όπως η επονομαζόμενη «Παιδική Φωλιά» που εκτός από είδη προσφέρει πρωτότυπα εργαστήρια και βοήθεια στη μελέτη σε παιδιά, χάρη στους εθελοντές εκπαιδευτικούς.

«Είναι σημαντικό να μπορείς να αφήσεις τα παιδιά σου σε έμπιστους ανθρώπους, ειδικά όταν δεν υπάρχουν παππούδες, έστω για δύο ώρες, προκειμένου να καλύψεις τις υποχρεώσεις σου. Στα εργαστήρια απασχολούνται δημιουργικά και ενισχύονται στα μαθήματα που έχουν ανάγκη. Όσο για τους εθελοντές, υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη για γιατρούς και εκπαιδευτικούς» λέει η κυρία Τ.

Αυτό το είδος κοινωνικού πολυχώρου προσφέρει πολλά υλικά, και όχι μόνο ,αγαθά στους πάσχοντες και στους μη έχοντες στη δύσκολη αυτή περίοδο, αλλά οι οικονομικοί πόροι που κερδίζονται από τις συνδρομές προορίζονται για την αγορά νέων προϊόντων για τον εφοδιασμό των αποθηκών της Φωλιάς, και η εργασία που προσφέρεται σε αυτόν τον κοινωνικό φορέα βασίζεται κυρίως το εθελοντισμό χωρίς με αυτό τον τρόπο να δημιουργούνται ευκαιρίες απασχόλησης που στις μέρες μας η ανεργία ταλανίζει μαζί με τη φτώχεια την κοινωνία.

5.1 Πηγή συνδρομής και ενισχύσεις της «ΦΩΛΙΑΣ»

Οι εθελοντές της «ΦΩΛΙΑΣ» έχουν στόχο να βοηθούν όλο και περισσότερους ανθρώπους, πράγμα που για να το πετύχουν, πέρα από την προσωπική τους συμβολή, χρειάζονται και οικονομική ενίσχυση. Η οικονομική ενίσχυση γίνεται με την ετήσια συνδρομή των καταναλωτών της «ΦΩΛΙΑΣ» αλλά και από εθελοντικές καταθέσεις σε γνωστή τράπεζα, γνωρίζοντας άλλωστε ότι οι ενισχύσεις αποτελούν τη μόνη πηγή χρηματοδότησης της ομάδας. Η ετήσια συνδρομή ανά οικογένεια είναι 25 ευρώ, ενώ με την εγγραφή μέλους δίνονται σχολικά είδη αξίας 120€ ή τρία ρούχα επιλογής του εγγραφόμενου μέλους από τον χώρο ρουχισμού της οργάνωσης, αντίστοιχης αξίας. Δικαιολογητικά απαιτούνται μόνο για τις δωρεάν διανομές ειδών,

ενώ για την πρόσβαση στη «ΦΩΛΙΑ» αρκούν η ετήσια συνδρομή και η ταυτότητα του εν δυνάμει συνδρομητή.⁴⁵

5.2 Απόψεις και γνώμες των ατόμων της «Φωλιάς»

Δημιουργούνται προκειμένου να *«αναπνεύσουν έστω και προσωρινά όσοι κοιτάνε τα παπούτσια και το πορτοφόλι τους και μετράνε πόσα λεφτά τους λείπουν»* όπως λένε οι διοργανωτές, εκδηλώσεις με διοργανωτές τη μη κερδοσκοπική εταιρεία «Παιδί και Οικογένεια», η οποία διαχειρίζεται το κοινωνικό παντοπωλείο που υπάρχει στην περιοχή του κουκακίου δηλαδή τη Φωλιά.

Συγκεκριμένα σε μια γιορτή που διοργανώθηκε από τη Φωλιά τα Χριστούγεννα θα μπορούσε κάποιος να διασκεδάσει ενώ αγοράζοντας ένα λαχνό αξίας 2,5 ευρώ θα μπορεί να έχει πρόσβαση σε πολιτισμικά δρώμενα. Αυτός είναι ακόμα ένας τρόπος εσόδων για τον κοινωνικό πολυχώρο Φωλιά.

Η κυρία Τ. ίδρυσε την οργάνωση τον Μάρτιο του 2010 επειδή όπως λέει :

«βλέποντας την άσχημη οικονομική συγκυρία και την αδυναμία όλων και περισσότερων συνανθρώπων μας να βοηθηθούν από τις υπηρεσίες του κράτους».

Όλα τα έσοδα των εκδηλώσεων θα πάνε για τη συντήρηση του κοινωνικού παντοπωλείου , της πιο βασικής δραστηριότητας της οργάνωσης.

«Στο παντοπωλείο γράφεται κανείς συνδρομητής με 25 ευρώ τον χρόνο. Έτσι αποκτά δικαίωμα να αγοράζει προϊόντα όπως τρόφιμα και παιχνίδια σε τιμές έως και 80% χαμηλότερες σε σχέση με τις αντίστοιχες των καταστημάτων»

: Λέει η κυρία Τ. θέλοντας να γίνει δελεαστική για τους ενδεχόμενα ενδιαφερόμενους συνδρομητές .

Τα έσοδα του κοινωνικού πολυχώρου , που έχει την ονομασία «Φωλιά της μεσαίας Τάξης» βοηθούν στη βασική δραστηριότητα της οργάνωσης « Παιδί και οικογένεια» , που είναι η ενίσχυση περίπου 4.500 άπορων ανθρώπων σε 14 πόλεις της Ελλάδας, με την πλειοψηφία τους φυσικά να βρίσκεται στην Αθήνα.

«Τον Μάιο του 2010 δεν βοηθήσαμε πάνω από 200 άτομα. Η αύξηση είναι ενδεικτική της κατάστασης της που επικρατεί αυτή τη στιγμή στην ελληνική κοινωνία»

: Λέει η κυρία Μαίρη Β. που είναι επίσης από τα πρώτα άτομα που οργανώθηκαν στην προσπάθεια του «Παιδιού και Οικογένεια».

⁴⁵ Πουλόπουλος Γιώργος «Μια φωλιά χαράς στο Κουκάκι» από την εφημερίδα «Το Βήμα» 07/12/2011. <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=433607>

«Όταν ξεκινήσαμε ήμασταν 40 άτομα, πλέον είμαστε περίπου 470, οι περισσότεροι ασχολούμαστε με τη συγκέντρωση και τη διανομή των προϊόντων (παιχνίδια, τρόφιμα, χαρτικά και άλλα είδη πρώτης ανάγκης) σε άπορες οικογένειες. Ανάμεσα σε αυτούς υπάρχουν περίπου 70 ψυχολόγοι που προσφέρουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους σε όσους άπορους τις χρειάζονται. Δυστυχώς ως τώρα αν και υπάρχουν μεγάλες ανάγκες σε ιατρούς, σε όσους έχουμε απευθυνθεί έχουμε εισπράξει αρνητικές απαντήσεις» λέει η κυρία Β..

Όλα αυτά σε μια στιγμή που οι ανάγκες της «Φωλιάς», σε αγαθά κάθε άλλο παρά μειώνονται.

«Ο κόσμος που έρχεται για να ψωνίσει εδώ είναι περισσότερος, είναι σημαντικό να ειπωθεί πως πρόκειται για κόσμο που δεν έχει συνηθίσει να ζητά βοήθεια και είναι εμφανώς "σφιγμένος" όταν το κάνει» λέει ο κύριος-εθελοντής που υποδέχεται τους επισκέπτες στο παντοπωλείο. Λέει επίσης:

«Το πιο σημαντικό είναι να έρθει εδώ ο κόσμος, να μας γνωρίσει από κοντά και να πειστεί για την σοβαρή δουλειά που γίνεται εδώ. Οι εταιρίες μειώνουν τις πρόσφορες τους προς εμάς, ισχυρίζονται πως η μείωση των πωλήσεων δεν τους δίνει περιθώρια για δωρεές. Όμως ο κόσμος πρέπει να δείξει το καλό του πρόσωπο».

Το παράδειγμα της "Φωλιάς" αποτελεί όαση στην οικονομική έρημο των ημερών μας. Ωστόσο στον τομέα της απασχόλησης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας χωλαίνει ,καθώς δημιουργήθηκε από εθελοντική οργάνωση και βασίζεται στη λειτουργία της καθαρά σε εθελοντές.

6) Το Κοινωνικό καφενείο «Παγκάκι»

6.1 Γενικά για το «Παγκάκι» και τον τρόπο λειτουργίας του

Στην ίδια περιοχή που δραστηριοποιείται και ο κοινωνικός πολυχώρος της "Φωλιάς " μια ομάδα νέων ανθρώπων που είναι άνεργοι, όπως οι περισσότεροι νέοι στην Ελλάδα στις μέρες μας, ίδρυσαν το καφενείο «Παγκάκι» το 2008. Οι ιδρυτές του κοινωνικού αυτού καφενείου ονομάζουν το εγχείρημα τους «κολεκτίβα εργασίας», καθώς δεν υπάρχουν αφεντικά και υπάλληλοι, παρά μόνο ένας αστικός συνεταιρισμός στον οποίο ανήκουν οι εκάστοτε εργαζόμενοι. Σε αυτούς ανήκει τυπικά το καφενείο, καθώς και η λήψη των αποφάσεων. Τα δε

κέρδη που προκύπτουν μετά την πληρωμή των μισθών δεν μοιράζονται αλλά χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία ενός αποθεματικού ταμείου και για την ενίσχυση συλλογικών εγχειρημάτων ανάλογης λογικής. Ακολουθώντας αυτό το μοντέλο, το «Παγκάκι» έχει κατορθώσει να προσφέρει τον καφέ, το κρασί, τη μύρα και ότι άλλο μπορεί να προσφέρει μια τέτοιου είδους επιχείρηση σε πολύ χαμηλές τιμές ενάντια στην κρίση και την ακρίβεια της εποχής μας, και να παραμένει διαρκώς γεμάτο πελάτες.

Η λειτουργία του κοινωνικού αυτού καφενείου καταμετράται στα δύο χρόνια σχεδόν. Η ιδέα ξεκίνησε από την κοινή ανάγκη να δοθεί λύση στο πρόβλημα «εργασία» των νέων που δημιούργησαν το «Παγκάκι». Οι περισσότεροι από τους νέους που εργάζονται είναι άνεργοι, κάποιοι προέρχονται από επισφαλή επαγγέλματα και εργάζονταν σε συνθήκες εχθρικές προς κάθε έννοια αξιοπρέπειας και δημιουργικότητας όπως υποστηρίζουν. Θέλησαν λοιπόν να δοκιμάσουν έναν άλλο τρόπο εργασίας, συλλογικό, με σχέσεις σεβασμού, συντροφικότητας και αλληλεγγύης ανάμεσά τους όπως πάντα λένε οι ίδιοι οι εργαζόμενοι του «Παγκακίου».

Οι εργαζόμενοι στο συγκεκριμένο κοινωνικό καφενείο ακολούθησαν πρωτοπόρες ιδέες και πρωτοβουλίες ανθρώπων και κινημάτων σε όλο τον κόσμο που σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, αντί να παραδοθούν στην απελπισία και την εξαθλίωση, επιχείρησαν να δώσουν συλλογικές απαντήσεις στο πρόβλημα της καθημερινής επιβίωσης. Το κοινωνικό καφενείο το «Παγκακί» έχει βασιστεί στην εμπειρία που του προσέφερε η συμμετοχή της συγκεκριμένης κοινωνικής δράσης στον συνεταιρισμό εναλλακτικού και αλληλέγγυου εμπορίου «ο Σπόρος»⁴⁶. Το «Παγκάκι» επιχειρεί στην πράξη μια διαφορετική πρόταση στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας. Αυτό που επιχειρείται να δημιουργηθεί με αυτό το καφενείο είναι μια κολεκτίβα εργασίας όπως λένε οι εργαζόμενοι. Η νομική μορφή που επέλεξαν, επειδή στην Ελλάδα δεν κατοχυρώνεται νομικά η κολεκτίβα εργασίας, είναι ο αστικός συνεταιρισμός με δικό του καταστατικό που περιγράφει αναλυτικά το είδος αυτής της επιχείρησης, τον τρόπο λειτουργίας της αλλά και τον κοινωνικό της χαρακτήρα. Είναι ένας συνεταιρισμός αλληιώτικος, χωρίς μετόχους, ιδιοκτήτες και αποτελεί ένα χώρο εργασίας χωρίς υπαλλήλους και αφεντικά. Έτσι, αυτό το καφενείο ανήκει σε όσους και όσες κάθε

⁴⁶ Ο «Σπόρος» εναλλακτικό και αλληλέγγυο εμπόριο, Από την ιστοσελίδα <http://sporos.org/>

φορά το δουλεύουν μετέχοντας στη συλλογικότητα. Για τη δημιουργία του συνεισέφεραν όλα τα μέλη ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες αναλαμβάνοντας όμως από κοινού το ρίσκο και την ευθύνη. Βασικό όργανο λήψης αποφάσεων είναι η συνέλευση των μελών του συνεταιρισμού που αποτελείται από τους εκάστοτε εργαζόμενους. Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων επιδιώκει να εμπεριέχει τη μέγιστη δυνατή συναίνεση όλων των μελών.

6.1 Περιγραφή του Αστικού Συνεταιρισμού «Δρόμος» που ανήκει το «Παγκάκι» σύμφωνα με το καταστατικό του και τις αρχές που το διέπουν.

Το «Παγκάκι» έγκειται στον αστικός συνεταιρισμός ο «Δρόμος» ο οποίος επιδιώκει να δημιουργήσει ένα ανθρώπινο δίκτυο, όσο γίνεται περισσότερο οριζόντιο, ώστε να αναδεικνύει την ανθρώπινη εργασία μέσα από τη συλλογικότητα. και να αναπτύσσει κάθε προβλεπόμενη και απαραίτητη εμπορικά και φορολογικά οικονομική δραστηριότητα. Ο αστικός συνεταιρισμός αυτός προβλέπει την κάθε ιδιότητα και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων που υπάγονται σε αυτόν.

Συμφώνα με το καταστατικό του «Παγκακίου», ο Αστικός Συνεταιρισμός «Δρόμος» δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Έχει οικονομικούς σκοπούς που εξυπηρετούν απλώς την πραγμάτωση των μη κερδοσκοπικών επιδιώξεών του και αποβλέπει, κυρίως μέσω της συνεργασίας και της συλλογικής προσπάθειας των μελών του, στην διάδοση και ανάπτυξη της ιδέας της αλληλέγγυας οικονομίας.

Ειδικότερα ο Αστικός Συνεταιρισμός διέπεται από τις πιο κάτω βασικές αρχές:

α) Την αρχή της αντίθεσής του στον τρόπο με τον οποίο κινείται και λειτουργεί σήμερα η παγκόσμια οικονομία δηλαδή στην κυριαρχία της επιδίωξης με κάθε θυσία του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους σε βάρος των παραγωγών, των καταναλωτών, των εργαζομένων και του παγκόσμιου φυσικού περιβάλλοντος, στην κυριαρχία του κεφαλαίου επί της εργασίας.

β) Την αρχή της αλληλέγγυας οικονομίας, δηλαδή της συνεργασίας και της έμπρακτης στήριξης προς όλους τους παραγωγούς και εργαζομένους που συγκροτούν κοινότητες και συλλογικότητες και αναπτύσσουν παραγωγικές και εργασιακές συμμετοχικές σχέσεις, βασισμένες στην αλληλεγγύη μεταξύ των μελών τους και στον σεβασμό.

γ) Την αρχή της συλλογικής δράσης, της συμμετοχικής εργασίας και της

συνεταιριστικής οργάνωσης ως μέσων διάδοσης των ιδεών και επιδίωξης των στόχων των ανθρώπινων κοινοτήτων.

Με βάση αυτές τις αρχές ο Συνεταιρισμός επιδιώκει να δημιουργήσει ένα ανθρώπινο δίκτυο, όσο γίνεται περισσότερο οριζόντιο, ώστε να αναδεικνύει την ανθρώπινη εργασία μέσα από τη συλλογικότητα, την αξιοπρέπεια και την ισοτιμία, απαλλαγμένη από κάθε είδους εκμετάλλευση, ώστε τα προϊόντα και οι υπηρεσίες να φτάνουν στους καταναλωτές μαζί και με τα πρόσωπα και τον αγώνα των ανθρώπων που τα παράγουν και τα προσφέρουν και μάλιστα σε τιμές αξιοπρεπείς για τους παραγωγούς και τους εργαζόμενους και συγχρόνως συμφέρουσες για τους χρήστες-καταναλωτές.

Για την εκπλήρωση και εξυπηρέτηση αυτών των αρχών και των σκοπών του ο Συνεταιρισμός μπορεί να αναπτύσσει κάθε είδους δραστηριότητες μεσολάβησης αυτής της σχέσης παραγωγού-εργαζομένου με τον χρήστη-καταναλωτή. Σε καμία όμως περίπτωση δεν επιδιώκει την επίτευξη εμπορικού κέρδους για τα μέλη του. Κάθε οικονομική δραστηριότητά του θα τείνει στην εκπλήρωση και εξυπηρέτηση των άνω μη κερδοσκοπικών φυσιογνωμικών του χαρακτηριστικών και επιδιώξεών του. Για το λόγο αυτό ο Συνεταιρισμός θα μπορεί :

α) Να αναπτύσσει κάθε προβλεπόμενη και απαραίτητη εμπορικά και φορολογικά μεσολαβητική οικονομική δραστηριότητα εισαγωγής, προμήθειας, επεξεργασίας και διανομής και διάθεσης των προϊόντων των διάφορων παραγωγικών κοινοτήτων, συνεταιρισμών και γενικά συλλογικοτήτων από την Ελλάδα και από όλο τον κόσμο.

β) Να εκδίδει και κυκλοφορεί περιοδικά, εφημερίδες και κάθε είδους έντυπα και βιβλία για την ενημέρωση και διάδοση των μορφών οργάνωσης της παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων των διάφορων συνεταιρισμών αλλά και των δραστηριοτήτων των κοινοτήτων αυτών και γενικά για την διάδοση των σκοπών του Συνεταιρισμού .

γ) Να διοργανώνει συνέδρια, εκθέσεις και γενικά δημόσιες δραστηριότητες και εκδηλώσεις διάδοσης και προώθησης των σκοπών του καθώς και ενημερωτικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την ανάπτυξη των αρχών της συλλογικής και συνεταιριστικής οργάνωσης αλλά και γενικότερα την κοινωνική οργάνωση και τον πολιτισμό των ανθρώπινων κοινοτήτων.

δ) Να δημιουργεί εντευκτήρια, πολιτιστικά καφενεία και γενικά χώρους κοινωνικών και συλλογικών πολιτιστικών λειτουργιών.

ε) Να συνεργάζεται με άλλους φορείς δημόσιους ή ιδιωτικούς, συλλογικότητες, σωματεία και οργανώσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Εξωτερικό για την από κοινού διενέργεια δραστηριοτήτων όμοιων ή συναφών με το δικό του σκοπό ή δραστηριοτήτων που εξυπηρετούν την ανάπτυξη του σκοπού του.

στ) Να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις με τις οποίες είναι δυνατό να προσφέρονται οι υπηρεσίες του και σε μη μέλη του.⁴⁷

Τα ανωτέρω αφορούν σαφώς και το «Παγκάκι» αλλά και όλες τις άλλες κοινωνικές επιχειρήσεις που ενδεχομένως υπόκεινται σε ίδιο καταστατικό.

6.2 Η ιδιαίτερη κοινωνική δράση του «Παγκακίου»

Η δράση του συγκεκριμένου κοινωνικού συνεταιρισμού εντάσσεται σε ένα συνολικό ρεύμα κοινωνικής αλλαγής, σε μια παγκόσμια κινηματική διαδικασία που αντιστέκεται στις κυρίαρχες οικονομικοκοινωνικές συνθήκες, που δημιουργούν προβλήματα επιβίωσης στους νέους ανθρώπους, τους περιθωριοποιεί και τους αποκλείει κοινωνικά με αυτό τον τρόπο.

Ενάντια στις δύσκολες εποχές που βιώνει η χώρα μας, το κοινωνικό καφενείο το "Παγκάκι" προτιμά, στο μέτρο του δυνατού, τη συνεργασία με μικρούς έλληνες παραγωγούς και όχι μόνο ή κοινότητες παραγωγών, καθώς επέλεξαν επίσης να σερβίρουν και να διακινούν προϊόντα εναλλακτικού-αλληλέγγυου εμπορίου όπως πχ καφέ από ζαπατιστικούς συνεταιρισμούς του Μεξικού, ζάχαρη από το Κίνημα των Χωρίς Γη στη Βραζιλία κ.ά., διατηρώντας παράλληλα τις τιμές του καφενείου προσιτές σε όλους. Επίσης, επέλεξαν να ακούν και να προωθούν μουσικές ελεύθερες όπως πχ ανεξάρτητες παραγωγές, επειδή δεν αρέσκονται όπως χαρακτηριστικά λένε στα «πνευματικά δικαιώματα» που πνίγουν τη μουσική δημιουργία. Με το ίδιο κριτήριο επιλέγουν και θέλουν να λειτουργεί το καφενείο και ως χώρος φιλοξενίας, εκδηλώσεων, ενημέρωσης, προβληματισμού και πρωτοβουλιών που ανιχνεύουν δρόμους αυτοδιαχείρισης, αυτοοργάνωσης και άμεσης δράσης.

⁴⁷ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ «Ο Δρόμος ΣΥΝ.ΠΕ».

http://pagkaki.org/sites/pagkaki.org/files/katastatiko_pagkaki_0.pdf

Χαρακτηριστικά λέει ο Ορφέας, ένα από τα ιδρυτικά μέλη του κοινωνικού αυτού εγχειρήματος :

«Ξέρουμε πως όλα αυτά μπορεί να μοιάζουν λίγα και αποσπασματικά. Οι δυσκολίες και οι αντιφάσεις είναι μπροστά σε κάθε βήμα μας. Θέλουμε όμως να ψάξουμε συλλογικές και όχι ατομικές απαντήσεις και να τις δοκιμάσουμε στην πράξη μαθαίνοντας από την ιστορική εμπειρία ανάλογων εγχειρημάτων. Θέλουμε να δοκιμάσουμε μια καθημερινότητα που θα περιλαμβάνει την εργασία σαν αναπόσπαστο δημιουργικό κομμάτι της και όχι σαν σκλαβιά, σαν ένα χρόνο μέσα στη μέρα που θέλει κανείς να τον ξεχάσει.

Φτιάξαμε λοιπόν αυτό το καφενείο. Το καφενείο μας. Είναι ανοιχτό από το πρωί μέχρι αργά το βράδυ. Προσφέρουμε καφέ, βότανα, χυμούς, αναψυκτικά, ρακί, ούζο, μπίρες, ποτά και φυσικά τα απαραίτητα συνοδευτικά μεζεδάκια. Πάνω απ' όλα όμως θέλουμε να προσφέρουμε ένα χώρο συνάντησης, ψυχαγωγίας και δημιουργίας, να μοιραστούμε ερωτήματα, ιδέες και όνειρα. Να μοιραστούμε μαζί σας Το Παγκάκι »

6.3 Το πρώτο διάστημα λειτουργίας του κοινωνικού καφενείου

Στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του κοινωνικού καφενείου «Το παγκάκι», οι εργαζόμενοι όπως οι ίδιοι λένε, εισπράττουν την βεβαιότητα ότι υπάρχουν δρόμοι συλλογικών απαντήσεων σε ένα κομβικό για την ατομική και κοινωνική ζωή ζήτημα: την εργασία μέσα από αυτή την κολεκτίβα. Στη διάρκεια αυτού του χρόνου, με επίγνωση των ορίων και των συμβάσεων ενός τέτοιου εγχειρήματος στη σημερινή συνθήκη, προσπαθούν να γεφυρώσουν το όραμά για μια δίκαιη κοινωνία με τη συλλογική πράξη, τον αγώνα για τον βιοπορισμό στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που ταλανίζει τη χώρα μας και όχι μόνο.

Δημιουργήθηκε λοιπόν «Το παγκάκι» από μια ομάδα νεαρών ατόμων σε έναν χώρο που εμπεριέχει τις σχέσεις που επιθυμούν οι νέοι άνθρωποι της εποχής μας ,για μια άλλη κοινωνία, που δεν θέλουν να μείνει ουτοπική: μια αυτόνομη κοινωνία αλληλεγγύης και συντροφικότητας.

Ο οικονομικός απολογισμός του πρώτου χρόνου λειτουργίας είναι καταρχήν ενθαρρυντικός, σύμφωνα με τους εργαζόμενους . Ήδη από τους πρώτους μήνες άρχισαν να λαμβάνουν κανονικά το ωρομίσθιό τους , να καλύπτονται τόσο τα πάγια όσο και τα λειτουργικά έξοδα και, ταυτόχρονα, κατάφερε να αποπληρωθεί ένα μέρος του αρχικού κεφαλαίου που είχε διατεθεί για τη δημιουργία του καφενείου. Επιπλέον,

αυξήθηκαν οι βάρδιες από τρεις που ήταν τους πρώτους μήνες σε πέντε βάρδιες την ημέρα σήμερα με προφανές αποτέλεσμα την δημιουργία πιο πολλών θέσεων απασχόλησης για όποιον επιθυμεί να γίνει μέλος στην εργασιακή κολεκτίβα του «Παγκακίου». Το κοινωνικό αυτό καφενείο ανήκει στην κολεκτίβα και όχι στα εκάστοτε πρόσωπα-μέλη, έχοντας κατοχυρώσει και τυπικά αυτή τη συνθήκη στο καταστατικό του. Ο Αστικός αυτός Συνεταιρισμός έχει την έδρα του στο Δήμο Αθηναίων.⁴⁸

6.4 Οι συνθήκες εργασίας σε μια κολεκτίβα όπως το «Παγκακί»

Η επιλογή των ατόμων για τη διεύρυνση της συλλογικότητας αποτελεί μία από τις δυσκολότερες αποφάσεις, καθώς ζητούμενο δεν είναι απλά να βρεθεί κάποιος κατάλληλος για τη δουλειά, αλλά να βρεθεί ένα ακόμα μέλος- σύντροφος για την κοινωνική αυτή επιχειρηματική συλλογικότητα.

Σήμερα, η κολεκτίβα του «Παγκακίου» αποτελείται από έντεκα μέλη, καθώς έχει αποχωρήσει ένα αρχικό μέλος και έχουν εισέλθει τέσσερα νέα. Όλες οι αποφάσεις που αφορούν το Παγκακί, είτε πρόκειται για πρακτικά είτε για πολιτικά ζητήματα, παίρνονται από όλους στις ανά δεκαπενθήμερο συνελεύσεις, με τη μέγιστη δυνατή συναίνεση.

Όλες οι εργασίες αμείβονται με βάση προκαθορισμένο ωρομίσθιο, ανάλογα με τις ώρες που εργάζεται ο κάθε εργαζόμενος, και όχι καταμερίζοντας τα κέρδη στο τέλος του μήνα. Άλλωστε, βασική καταστατική και πολιτική αρχή της ομάδας είναι το πλεόνασμα, όταν υπάρξει, να στηρίζει συλλογικά εγχειρήματα ανάλογης λογικής.

Σε ότι αφορά την εργασία καθεαυτή, ειδικά σε έναν δύσκολο κλάδο όπως αυτόν του επισιτισμού μόνιμος στόχος της ομάδας του «Παγκακίου» είναι να δημιουργεί συνεχώς τις συνθήκες και να παίρνει τις αποφάσεις εκείνες που θα κάνουν την εργασία στο Παγκακί όσο το δυνατόν πιο φιλική για όλους τους εργαζόμενους.

Η εργασία στο συγκεκριμένο κοινωνικό καφενείο, όπως και σε κάθε άλλο εργασιακό χώρο, έχει και τη διεκπεραιωτική της πλευρά. Πέρα όμως απ' αυτήν,

⁴⁸ Δώρα Χονδροπούλου «Παγκακί»: Ένα αλλιώτικο καφενείο στο Κουκάκι, Οκτώβρης 2011.

Άρθρο από Red Notebook <http://rnbnet.gr/details.php?id=5308>

τους εργαζόμενους τους ενδιαφέρει η κοινωνική της διάσταση, η δημιουργία δηλαδή ενός ιδιαίτερα προσιτού χώρου συνέντευξης και ψυχαγωγίας. Επιπλέον, επιδιώκεται μια ισορροπία που θα εγγυάται, από τη μία, τη χαμηλότερη δυνατή τιμολόγηση των προϊόντων (όχι όμως σε βάρος της ποιότητας των πρώτων υλών και της διαδικασίας παραγωγής τους) και θα εξασφαλίζει, από την άλλη, αξιοπρεπείς απολαβές και εργασιακές συνθήκες εργασίας εν γένει αλλά και περισσότερο στην εποχή της οικονομικής κρίσης των ημερών μας .

Το «Παγκάκι» προφανώς και δεν αποτελεί τη μοναδική λύση στο ζήτημα της εργασίας που τόσο χωλαίνει στις δύσκολες μέρες της κρίσης . Είναι όμως ένα λειτουργικό και, όπως έχει δείξει ο πρώτος καιρός ζωής του, βιώσιμο μοντέλο, το οποίο και θα έπρεπε να προταθεί ως μια βιώσιμη λύση με κοινωνικοοικονομική σκοπιά . Διακαής πόθος των εργαζόμενων στο κοινωνικό αυτό καφενείο είναι να αποτελέσει χρήσιμο προηγούμενο και μέρος ενός δικτύου αλληλοϋποστηριζόμενων εγχειρημάτων.

Ο Ορέστης, ένας άλλος εργαζόμενος του κοινωνικού καφενείου λέει χαρακτηριστικά:

"Δεν πιστεύουμε πως είμαστε, ούτε επιδιώκουμε να αποτελέσουμε, μια νησίδα ελευθερίας μέσα στη γενικευμένη βαρβαρότητα. Σε αυτή τη βαρβαρότητα θέλουμε να αντισταθούμε με την πολιτική επιλογή της κολεκτίβας εργασίας, και ξέρουμε ότι η αντίστασή μας έχει νόημα εάν και αναπτύσσονται στην κοινωνία δίκτυα αντίστασης και πολύμορφης δημιουργίας που επιχειρούν να ανατρέψουν τις συνθήκες παράλυσης, υποταγής και εκμετάλλευσης που επιβάλλει το κυρίαρχο σύστημα σε όλες τις πλευρές της καθημερινότητάς μας."

Όμως η επιλογή της συλλογικής εργασίας δεν είναι απλή υπόθεση. Η επιθυμία να εργάζεσαι χωρίς αφεντικό από μόνη της δεν είναι αρκετή. Η λειτουργία μιας κολεκτίβας εργασίας δεν είναι απλώς μια εναλλακτική λύση βιοπορισμού αλλά, αντίθετα, ένας τρόπος αγώνα με υψηλές απαιτήσεις πολιτικής δέσμευσης και συλλογικής υπευθυνότητας που αναζητά να δημιουργήσει, εδώ και τώρα, τους όρους μιας άλλης οργάνωσης της παραγωγής.

Σημαντικό κομμάτι αυτών των πολύμορφων κοινωνικών κινημάτων ανά τον κόσμο, θεωρείται και ο συνδικαλισμός της βάσης που οργανώνει από τα κάτω με οριζόντιες και αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες ,διεκδικητικούς αγώνες ενάντια στην εκμετάλλευση. Σε αυτό το πλαίσιο , παρόλο που η εργασιακή συνθήκη για το

«Παγκάκι» διαφέρει, στηρίζει την ομάδα των εργαζομένων και τη δράση του πρωτοβάθμιου σωματείου του κλάδου και συμμετέχει στις γενικές απεργίες.

Λίγα χρόνια περίπου λειτουργίας, είναι μικρό διάστημα, αλλά βασιζόμενοι οι εργαζόμενοι του καφενείου στην κατακτημένη εμπειρία τους μέσα από αυτήν την κολεκτίβα, θέλουν να μοιραστούμε την πεποίθηση ότι τέτοιου είδους εγχειρήματα όχι μόνο είναι δυνατά, αλλά ότι έχουμε την ικανότητα (αν υπάρχει η υπομονή και η επιμονή) να δημιουργηθούν δράσεις ικανές να φέρουν πίσω την αυτοπεποίθηση και τη χαρά που τόσο έχει ανάγκη η κοινωνία μας σήμερα αλλά και η ευπαθής ομάδα των ανέργων και των εξαντλημένων οικονομικά πολιτών στην χώρα μας, που μαστίζεται από την οικονομική κρίση. Καταληκτικά η Μαρία, μια από τις πρώτες εργαζόμενες του κοινωνικού καφενείου στο Κουκάκι είπε:

"Το μόνο που χρειάζεται είναι να τολμήσουμε να πειραματιστούμε συλλογικά, μαθαίνοντας από την ιστορική εμπειρία ανάλογων εγχειρημάτων."

7) Επίλογος

Η σημασία λοιπόν αλλά και η αναγκαιότητα της κοινωνικής οικονομίας γίνεται κάθε μέρα και πιο εμφανής. Τα ΜΜΕ αλλά και οι πολιτικοί ιθύνοντες προβάλλουν την κοινωνική οικονομία ως μια βιώσιμη λύση στο επίκαιρο πρόβλημα της οικονομικής κρίσης γενικά αλλά και στη χώρα μας.

Η επιχειρηματικότητα μέσω της κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να γίνεται κτήμα του απλού πολίτη, ενός πολίτη που εν μέσω κρίσης παραγκωνίζεται, περιθωριοποιείται και ο κοινωνικός αποκλεισμός τον απειλεί όπως πχ τους νέους ανθρώπους που είναι άνεργοι και όχι μόνο. Πρέπει οι τοπικές κοινωνίες, αλλά και οι ευρύτερες πχ εθνικές και υπερεθνικές κοινωνίες να έχουν οφέλη άμεσα από την επιχειρηματικότητα και αυτό θα γίνει και με την συμμετοχή τους σε συνεταιριστικές - κοινωνικές επιχειρήσεις, συνεργαζόμενοι και με τον ευρύτερο καινοτόμο ιδιωτικό τομέα και με ένα παραγωγικό και μη γραφειοκρατικό δημόσιο τομέα. Με αυτό τον τρόπο η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί βασικό οικονομικό πυλώνα διαχρονικά στις χώρες της Ε.Ε.

Η κοινωνική οικονομία, στη χώρα μας, σε συνδυασμό με τις επιβεβλημένες διορθωτικές ενέργειες στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα (αξιολογήσεις,

αποκρατικοποιήσεις , κλπ) και με έναν εξωστρεφή και μη κρατικοδίαιτο ιδιωτικό τομέα αλλά και με την δημιουργία ενός φιλικού για τις ξένες επενδύσεις πολιτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, φαίνεται ότι μπορεί να αποτελέσει τον τρίτο πυλώνα μίας Ελλάδας αξιόπιστης εντός της Ε.Ε. και ανταγωνιστικής στην Παγκόσμια Οικονομία.⁴⁹

Στην Ελλάδα, η δημιουργία κοινωνικών και συνεταιριστικών επιχειρήσεων θα μπορούσε να αποτελέσει ένα βασικό εργαλείο εξόδου από την ταυτόχρονη περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική κρίση. Ωστόσο η χώρα μας βρίσκεται στα πρώτα της βήματα στον τομέα αυτό.

Μερικές από τις προτάσεις που συζητήθηκαν σε πρόσφατο συνέδριο με θέμα την Κοινωνική Οικονομία και τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις και τις δυνατότητες απασχόλησης σε εποχή κρίσης που μπορεί να δημιουργηθούν μέσα από αυτές ,ήταν η εκπαίδευση ενδιαφερομένων σε θέματα δημιουργίας, λειτουργίας και δικτύωσης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων στους τομείς των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ανακύκλωσης απορριμμάτων, δικτύων παραγωγών – καταναλωτών, συνεταιρισμών κοινωνικής κατοικίας και κοινωνικών υπηρεσιών.

Στην Ευρώπη λειτουργούν κάποιοι φορείς της κοινωνικής οικονομίας που θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράδειγμα προς μίμηση για την χώρα μας. Τέτοια πχ είναι το δίκτυο “Cooperatives Europe” που συμμετέχουν 93 συνεταιριστικές κοινωνικές επιχειρήσεις από 37 ευρωπαϊκές χώρες και 6 τομείς της οικονομίας: γεωργία, τραπεζικός τομέας, καταναλωτές, οικιστικός-κατασκευαστικός τομέας, βιομηχανία και φαρμακευτικές υπηρεσίες. Στο σύνολο το δίκτυο έχει 123.000.000 μέλη που συμμετέχουν σε 160.000 συνεταιριστικές επιχειρήσεις και προσφέρουν εργασία σε 5.400.000 ευρωπαίους πολίτες. Αποτελούν μια πραγματική δύναμη για κοινωνική αλλαγή και οικονομική ανάπτυξη. Η κοινωνική οικονομία επίσης θα μπορούσε να ευοδωθεί σε περιοχές απομακρυσμένες που αντιμετωπίζουν πάντα μεγάλο πρόβλημα ανεργίας και αποκλεισμού και πόσο μάλλον στις μέρες μας που το πρόβλημα διογκώνεται λόγω κρίσης.⁵⁰

⁴⁹ Λ. Μπούκλης « **Βιώσιμοι δήμοι & κοινωνική οικονομία**» 9.7.2012 Άρθρο από <http://www.arcadiaportal.gr/news/lampros-mpouklis-biosimoi-dimoi-kai-koinoniki-oikonomia>

⁵⁰ Σεμινάριο « **Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις: δυνατότητες απασχόλησης σε εποχή κρίσης** ». 6-8/7/2012.

Η στροφή λοιπόν προς την Κοινωνική Οικονομία δείχνει να δίνει τη διέξοδο στην ανεργία και τον κοινωνικό αποκλεισμό και οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα αποτελούν μια εναλλακτική απάντηση στην κρίση και στην ανεργία. Μέσα από την σύντομη ανασκόπηση της παρούσας εργασίας παρουσιάστηκε ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας γενικά αλλά και σήμερα που η οικονομική κρίση έχει διαλύσει τον κοινωνικό ιστό και οδηγεί το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού στην κοινωνική απαξίωση και στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η κοινωνική οικονομία ως θεσμός έχει επιτύχει σύμφωνα με τα στατιστικά των ερευνών στην Ευρώπη καθώς δημιουργεί πολλές θέσεις εργασίας σε μια εποχή ανεργίας αλλά και το έργο που προσφέρεται έχει κοινωνική σκοπιά. Η κοινωνικοοικονομική πλευρά της κοινωνικής οικονομίας φαίνεται να αποτελεί μια από τις βιώσιμες λύσεις ανάπτυξης κυρίως στην Ελλάδα που η κοινωνική πρόνοια και το κράτος χωλαίνουν. Έτσι μέσω τέτοιων δραστηριοτήτων προωθείται και η ανάπτυξη νέων θέσεων εργασίας αλλά και περίθαλψης ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες πληθυσμού αλλά και ευκαιρίες για μια καλύτερη ζωή στα άτομα που περιθωριοποιούνται. Τα άτομα που περιθωριοποιούνται και αποκλείονται κοινωνικά είναι δυστυχώς μεγάλο μέρος του πληθυσμού και με την οικονομική κρίση που διανύουμε αυξάνονται. Εδώ έρχεται η κοινωνική οικονομία που αν έχει τις κατάλληλες υποδομές οργάνωσης δείχνει να μπορεί να προσφέρει πολλά στο κοινωνικό σύνολο όπως καταδεικνύεται μέσα από τα παραδείγματα στη χώρα μας του Κοινωνικού Παντοπωλείου, του Κοινωνικού Πολυχώρου «Φωλιά» αλλά και του Κοινωνικού Καφενείου το «Παγκάκι».

Έτσι θα πρέπει να ακολουθήσουμε το παράδειγμα των ευρωπαϊκών χώρων και να ενταχτούν στην οικονομία μας ακόμα περισσότερα κοινωνικά εγχειρήματα τέτοιου είδους καθώς η οικονομία που επιχειρεί με κοινωνική σκοπιά έχει διττό χαρακτήρα που βοηθά το κοινωνικό σύνολο σε κάθε περίπτωση αφού οι κοινωνικές επιχειρήσεις εκτός από το κέρδος το οποίο βοηθά στο όλο εγχείρημα προσφέρει και κοινωνικό έργο για ανθρώπους που το έχουν πραγματικά ανάγκη.

Ο Ν 4019/2011 επίσης, δίνει ευκαιρίες στις κοινωνικές επιχειρήσεις της χώρας μας για περαιτέρω ανάπτυξη κυρίως σε ότι αφορά τη δυνατότητα εξασφάλισης της βιωσιμότητας τους. Παράλληλα ο νόμος αυτός ανοίγει τον δρόμο για την ανάπτυξη νέων πρωτοβουλιών στον τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, και μάλιστα εν

μέσω κρίσης ευελπιστώντας ότι αυτό θα αποτελέσει εφαλτήριο για την ανάπτυξη του τρίτου τομέα στη χώρα μας.

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να αποτελέσει ένα ρεαλιστικό δρόμο για την κοινωνικά δίκαιη έξοδο από την κρίση, διότι εξ ορισμού στηρίζεται στην ισότητα, την κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη, τη συλλογική ιδιοκτησία της συνεργατικής επιχείρησης (ένας εργαζόμενος – μία μετοχή – μία ψήφος) με κίνητρα προς τα άτομα., την άμεση δημοκρατία, το λαϊκό έλεγχο των συλλογικών αποφάσεων (αποφάσεις από τις συνελεύσεις και όχι από αντιπροσώπους σε διοικήσεις που εκλέγονται μια φορά στα 2-4 χρόνια), τη φιλική στο περιβάλλον δραστηριότητα, τη δημιουργία συνθηκών όπου η ελεύθερη ανάπτυξη του καθενός είναι προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη όλων.

Το οικονομικό μοντέλο παραγωγής και διανομής της κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας διαμέσου ενός περιφερειακού και εθνικού συντονισμού των συνεργατικών δραστηριοτήτων και της διεθνούς αλληλεγγύης, αντιστρατεύεται τον καπιταλιστικό ανταγωνισμό, διότι δεν στηρίζεται στην κερδοσκοπία, αλλά στην ικανοποίηση των πραγματικών ανθρώπινων αναγκών, υλικών και άυλων.⁵¹

Λίγο πριν ολοκληρώσω την παρούσα εργασία θεώρησα δόκιμο να αναφέρω ένα τελευταίο δημοσίευμα στα ΜΜΕ και στον ηλεκτρονικό Τύπο. Ο Δήμος Τρίπολης απευθύνθηκε στους συλλόγους και ζήτησε τη συνεργασία τους για τη δημιουργία του Κοινωνικού Φροντιστηρίου, ώστε να δοθεί η ευκαιρία να παρακολουθήσουν δωρεάν φροντιστηριακά μαθήματα παιδιά απόρων οικογενειών τα οποία θα επιλεγούν με κριτήρια που θέτει η υπηρεσία Κοινωνικής Πρόνοιας του Δήμου. Το κόστος των μαθημάτων θα καλυφτεί προφανώς από τον Δήμο.

Η Κοινωνική Οικονομία δείχνει να μπαίνει στην καθημερινότητα μας όλο και πιο πολύ όσο η οικονομική καταδυναστεύει την κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της χώρας μας.⁵² Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία δεν φιλοδοξεί να υποκαταστήσει την οικονομία της αγοράς ούτε φυσικά και τις δημόσιες πολιτικές. Αποσκοπεί, ωστόσο, να επηρεάσει θετικά τις δημόσιες πολιτικές, να καλύψει συλλογικές και ατομικές ανάγκες και να αντιμετωπίσει ευκαιρίες και

⁵¹ Νικολάου Κ. " Η κρίση και η αλληλέγγυα οικονομία", Άρθρο από <http://www.enet.gr>

⁵² Άρθρο από το Έθνος «Δημιουργείται κοινωνικό φροντιστήριο» 04/09/2012

<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63707110>

προκλήσεις τις οποίες αδυνατούν να διαχειρισθούν το κράτος και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας.

Μιλώντας καθαρά ανθρωποκεντρικά και με την οπτική γωνία ίσως του κοινωνικού επιστήμονα, θα μπορούσα να πω κλείνοντας αυτή την εργασία ότι η κοινωνική οικονομία αποτελεί ένα σκαλοπάτι στην προαγωγή της κοινωνικής αλληλεγγύης καθώς δεν αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως φορέα χρήματος αλλά ως το μέσο για μια εύρυθμη και κοινωνικά δίκαιη κοινωνία που μέσα από το κέρδος του θα βοηθηθεί γενικότερα το όλο εγχείρημα.

Ας ελπίσουμε στις δύσκολες εποχές που ζούμε να φανεί η αξία του κοινωνικού έργου των φορέων της κοινωνικής οικονομίας και να αποτελέσει το έναυσμα για μια συνέχεια τέτοιων εγχειρημάτων και μετά το πολυπόθητο πέρας της παρούσας δύσκολης οικονομικής κατάστασης. Η κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία δεν είναι μόνο μέσο ανάπτυξης της απασχόλησης και της κοινωνικής και περιφερειακής συνοχής αλλά και μέσο για κοινωνική δικαιοσύνη, ισότιμη συμμετοχή και δικαιότερη κατανομή του πλούτου.

8) ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «**Απασχόληση και κοινωνική πολιτική** » Άρθρο από http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/index_el.htm
2. Αδάμ Σ.- Παπαθεοδώρου Χ. " **Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός** " Αθήνα (Μελέτες Ινστιτούτο ΓΣΕΕ) 2010
3. Άλβιν Τόφλερ ,«**Το Κραχ**», εκδόσεις «Κάκτος», 1987
4. Άρθρο από το Έθνος «**Δημιουργείται κοινωνικό φροντιστήριο**» 04/09/2012 <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63707110>
5. **Άσκηση κοινωνικής πολιτικής από την της Αυτοδιοίκησης**». Τετάρτη 18 Απριλίου 2012. <http://www.portnet.gr/2009-11-14-13-02-22/10373-2012-04-18-15-21-11.html>
6. Διατσέντα Φανού- Φουσκάρη « **Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα** », Αθήνα 28 Μαρτίου 2011 Από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης <http://www.opengov.gr/minlab/?c=1077>
7. Δώρα Χονδροπούλου «**Παγκάκι**»: Ένα αλλιώτικο καφενείο στο Κουκάκι, Οκτώβρης 2011. Άρθρο από Red NoteBook <http://rnbnet.gr/details.php?id=5308>
8. Έκθεση για την ανασκόπηση των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών για την απασχόληση στα πλαίσια της κοινωνικής οικονομίας <http://www.net.oneeart.gr> (πρόσβαση στις 20/12/2012) .
9. Έκθεση για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. " **Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το CIRIEC** " 2007 <http://www.eesc.europa.eu> (Πρόσβαση στις 10/1/2012)
10. Ελευθέριος Τζιόλας « **Κοινωνική Οικονομία ή "Τρίτος Τομέας"** :
11. **Ελπίδα για την Απασχόληση και Νέες Σχέσεις στην Οικονομία**» ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ της Κυριακής (Κυριακή, 3/9/2006)
12. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ,ROBERTA A. (εισηγ) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα " **Κοινωνική επιχειρηματικότητα και κοινωνική επιχείρηση** " (διερευνητική γνωμοδότηση), Βρυξέλλες 2011, <http://eur-lex.europa.eu> (πρόσβαση στις 10/2/2012)

13. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο «**Συνεταιριστική εργασία**»
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=54&langId=el>
14. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Αρ Φύλλου 216,30/09/2011, Νόμος 4019
www.oikonosocial.gr 20/1/2011.
15. Ζιώμας Δημήτρης "**Προσεγγίζοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα: Ύφιστάμενη κατάσταση , Τάσεις και Προοπτικές "**
www.socialeconomy.gr/eq/files/download.action .
16. Η ιστορική επισκόπηση βασίζεται στο άρθρο των D. Demousiter και D. Rousselière, «**Social Economy as Social Science and Practice: Historical Perspectives on France**», *Eleventh World Congress of Social Economics Social Economics: A Paradigm for a Global Society*», Albertville, France, 8-11 Ιουνίου 2004
17. ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ «**Ο Δρόμος ΣΥΝ.ΠΕ**».
http://pagkaki.org/sites/pagkaki.org/files/katastatiko_pagkaki_0.pdf
18. «**Κοινωνική Οικονομία, θεωρία και μορφές**» ,10 Μαρτίου 2012 ,Άρθρο από http://amazonsday.blogspot.gr/2012/03/blog-post_10.html
19. «**Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα** » Άρθρο από την ιστοσελίδα <http://www.opengov.gr/minlab/?p=1764> – και <http://government.gov.gr/2011/07/06/16741/>
20. Λ. Μπούκλης « **Βιώσιμοι δήμοι & κοινωνική οικονομία**» 9.7.2012, Άρθρο από <http://www.arcadiaportal.gr/news/lampros-mpouklis-biosimoi-dimoi-kai-koiononiki-oikonomia>
21. Μάνος Δανέζης "**Η εσωτερική μας αναμόρφωση η μόνη διέξοδος από την κρίση "** Άρθρο Ιανουάριου 2012 από το περιοδικό "Forma".
22. Μάνος Δανέζης- Στράτος Θεοδοσίου «**Το μέλλον του παρελθόντος μας**» εκδόσεις Δίαυλος, 2005
23. Μαυρίδης Η. (2009), «**Ο Α. Γκίντενς και η Νεωτερικότητα**»,εκπαιδευτικό CD (ΕΔΥ)Προσεγγίσεις για την Νεωτερικότητα κατά τον 20ο Αιώνα, ΕΠΟ 41, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

24. Μητροσύλη Μαρία **"Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της κοινωνικής-αλληλέγγυας οικονομίας "** Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών-Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής ,Αθήνα 2007.
25. Μοχάμεντ Γιουνούς :**"Οι οικονομολόγοι έχουν παρεξηγήσει το ανθρώπινο είδος"** Άρθρο από την εφημερίδα το Βήμα 19/03/2012
<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=449422>
26. Μωυσίδης Α.-Τσιλίκης Χ. **"Διαμορφώνοντας τον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Προοπτικές και προσκλήσεις για τους Καλλικράτειους Δήμους στο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Ο ρόλος της Κοινωνικής Πολιτικής σήμερα: Κριτικές Προσεγγίσεις και Προκλήσεις"**. Αθήνα 2011.
27. Νασιούλας Ι. **"Η Κοινωνική Οικονομία της Ελλάδας και το Κοινωνικό της Κεφάλαιο"** Αθήνα (Ορθός Λόγος) 2010
28. Νικολάου Κ. **" Η κρίση και η αλληλέγγυα οικονομία"**, <http://www.enet.gr>
29. Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων **" Εθνικό Θεματικό Δίκτυο Κοινωνικής Οικονομίας "** 2005 Κ.Π EQUAL, Πρόγραμμα Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, Ενέργεια III (Γενικό Πλαίσιο), <http://www.europa.eu> (πρόσβαση στις 20/12/2012).
30. Ο **« Σπόρος»** εναλλακτικό και αλληλέγγυο εμπόριο, Από την ιστοσελίδα <http://sporos.org/>
31. Παναγιώτης Ζάννης **" Η Κοινωνικοοικονομική προσέγγιση της Κοινωνικής Οικονομίας"**. 2001
32. Παρουσιάσεις από το Ευρωπαϊκό Συνέδριο **"ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ :Επενδύοντας στο Κοινωνικό και Αλληλέγγυο Επιχειρείν "**, www.pokoispe.gr
33. Πουλόπουλος Γιώργος **«Μια φωλιά χαράς στο Κουκάκι»** από την εφημερίδα «Το Βήμα» 07/12/2011.
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=433607>
34. **Προσλήψεις σε φορείς κοινωνικής Οικονομίας"** Άρθρο 3/7/2012. από την εφημερίδα το ΈΘΝΟΣ
35. **Πρόταση δημιουργίας πλαισίου για τη θεσμική , διοικητική και χρηματοδοτική στήριξη των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα "**, Κοινοτική Πρωτοβουλία

- EQUAL, Εθνικό Θεματικό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία
195.167.92.155/aimages/PROTASH PLAISIOU_18072008.doc.
36. Σεμινάριο « **Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις: δυνατότητες απασχόλησης σε εποχή κρίσης** ». Άρθρο από την ιστοσελίδα 6-8/7/2012.
37. Σοφία Αδάμ "**Περί κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικού ανταγωνισμού**" 1/4/2012. από « Ενθέματα » στη ιστοσελίδα
<http://enthemata.wordpress.com/2012/04/01/adam/>
38. ΣΟΦΙΑ ΑΔΑΜ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ «**Μια κριτική προσέγγιση –Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός**» ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010
<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/meleti8.pdf>
39. Συνέντευξη Τζούλη Ν. Καλημέρη με Τάκη Νικολακόπουλο "**Η Οικονομία της Αλληλεγγύης** " Αφιέρωμα , in.gr 9/9/2011 .
40. Τάκης Νικολακόπουλος- Δημήτρης Καπογιάννης "**Η Κοινωνική Οικονομία της αλληλεγγύης ή της αγοράς;** " Ενθέματα 3 Απριλίου 2011.
<http://enthemata.wordpress.com/2011/04/03/nikolopoulos/>
41. Το «**Κοινωνικό Παντοπωλείο**», από ιστοσελίδα
http://www.hellasnews.tv/kyada/index.php?option=com_content&task=view&id=32&Itemid=50
42. ΦΕΚ Αρ Φύλλου 96 17/05/1999 «**Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας**»
<http://www.socialeconomy.gr/eq/files/download.action;jsessionid=82B0DF8DAEC0FDDDDA02E9B19946B47E?repId=89&fileId=89>
43. ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 87 , «**Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης** » 7 Ιουνίου 2010 http://www.apdhp-dm.gov.gr/portal/images/stories/nomothesia/kallikratis_3852_fek_85.pdf
44. Χρυσάκης Μ.(επιστημονικά υπεύθυνος)- Ζιώμας Δ- Καραμητσοπούλου Ντ.- Χατζαντώνης Δ.(2002) "**Προοπτικές απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας** " Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας
45. Χ. Μαρκούζε «**Σοβιετικός Μαρξισμός** » εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 1975

9) ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

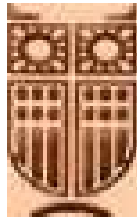
1. Bourgeois, Léon, « **L'Oeuvre de la Société des Nations**» Paris, Payot, 1923.
2. Defourny J. "**Social Economy: North and South** ", Adam S-St.Stiliz (επιμ.) Belgium (K.U. Leuven) 2000.
3. Defourny J.-Develtere P-Fonteneau B(ads) "**Social Economy: North and South** " De Boeck , Bruxelles 1999.
4. Demoustier, D. and Rousseliere, D. (2004, June). "**Social economy as social science and practice: Historical perspectives on France**", Paper presented at the Eleventh World Congress of Social Economics "Social economics: A paradigm for a global society", Albertville.
5. Draperi (2005). *L'économie sociale. Utopies, pratiques, principes*. Paris: Presses de l'économie sociale. Απόσπασμα στο T. Jeantet (2006). *Économie sociale. La solidarité au défi de l'efficacité*. Paris: La documentation Française.
6. Giddens A. (2001), **Οι Συνέπειες της Νεωτερικότητας** , μετάφρ.Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική
7. Hewitt, P. (2002). *Social enterprise. A strategy for success*. London: Department of Trade and Industry (www.dit.gov.uk).
8. Jeantet, T. (2006). **Économie sociale. La solidarité au défi de l'efficacité. Paris: La documentation Française.**
9. LEONARD P. LIGGIO «**CHARLES DUNOYER AND FRENCH CLASSICAL LIBERALISM**» *Deprlment of American Sfudier, Stale University ofNew York, Old Westbur 1977* http://mises.org/journals/jls/1_3/1_3_1.pdf
10. Levitas, R. (2004), Τι είναι κοινωνικός αποκλεισμός, στο Πετμετζίδου, Μ.-
11. Rifkin, Jeremy «**Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της**», Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη 1996
12. Rifkin, J. (1995), "The End of Work"
13. Sigmar Gabriel, Peer Steinbrueck και Frank-Walter Steinmeier « **Η κοινωνική οικονομία της αγοράς.Η βάση για ένα κράτος ικανό να δρα σε μια οικονομία της αγοράς με κοινωνική υπευθυνότητα**» Πέμπτη 12

Απριλίου 2012 ,Από άρθρο στην εφημερίδα «Τα Νέα»

<http://www.tanea.gr/gnomes/?aid=4710949>

14. Παπαθεοδώρου, Χ. *Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Αθήνα : Εξάντας.

15. T.Negri-M.Hardt «**Commonwelth**» εκδόσεις Harvard University Press 2009

**PANTEION
UNIVERSITY
SOCIAL AND
POLITICAL SCIENCE**

**DEPARTMENT OF SOCIAL
POLICY**

**POSTGRADUATE STUDIES
METHODOLOGY AND APPLICATIONS IN SOCIAL POLICY**

DIPLOMATIC WORK TOPIC

**"The role of social economy in times of economic crisis and its
contribution to employment."**

SUPERVISOR PROFESSOR: MOYSIDIS ANTONIOS

TELEME MARIA

2012

ABSTRACT

The diplomatic work entitled "The role of the social economy in times of economic crisis and its contribution to employment" is intended to highlight the contribution of the social economy in employment in the current economic crisis.

More specifically, initially presented the phenomenon of social economy in the sense of, how shall we offer to the community and how the work is related to employment such persons belonging to vulnerable groups and general.

Then the change has occurred in the working standard nowadays and how it affects social and economic society as a whole and whether the social economy organizations can potentially intervene as a buffer to some extent.

Also shown is the phenomenon of the social economy in the legislative framework for the EU but also in our country.

On the above problem was studied social work offered by the social economy in general and the jobs created through the action of the social economy. In this context are presented and working conditions and standards that exist in social economy organizations that offer jobs to people or vulnerable groups or individuals generally working professionally in the field of social economy e.g. scientific staff and more.

Studied how they have changed working conditions for social economy entities operating nowadays with the difficult economic situation we are going through than before, whether social enterprises stick of operational and financial crisis and whether the continued operation is an important factor of economic and social in general, since as businesses contribute to the economic process in general but physically and socially because their purpose is primarily social and human nature.

Featured extensively social economy organizations like e.g. the "Folia" or social grocery and conclusions are given on the issue of working with field research in the social enterprise "Pagkaki".

Concluding his work there epilogue with conclusions from this research and what they possibly can show the phenomenon of social economy in our country the period of economic crisis.

Keywords: social economy, economic crisis, employment- unemployment, vulnerable groups, social enterprise.

